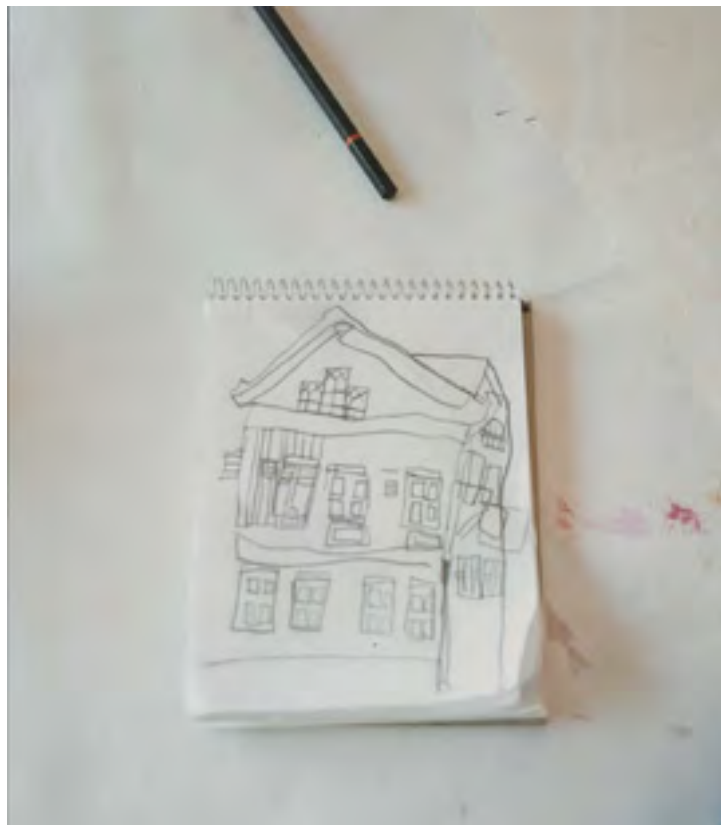

BILDHUSET Lilla Källbäck

1987-1993

Kultur i vården. Kultur och hälsa. Kulturella och kreativa näringar.

Rapport om ett samverkansprojekt i Gävleborg.

Teckningen på omslaget är utförd av Lars Rasi. (foto HJB)

Innehåll

Inledning	4
Bildhuset Lilla Källbäck 1987 – 1993, en resumé	4
En ny typ av kulturinstitution	7
Idémässig bakgrund	8
Ekonomiska förutsättningar	10
Bildhusets verksamhet	12
Slöjdhuset i Bollnäs	15
Effekt och evidens	15
Verksamhetsledning för Bildhuset	20
Konstnärer verksamma inom Bildhuset	22
Bilder från verksamheten	23
Bilagor	40

Presentation av Landstinget Gävleborgs egenadministrerade kulturverksamhet, "Kultur Gävleborg", i samband med deltagandet i Bok – och Biblioteksmässan i Göteborg, september 1991.

1. Inledning

Samhällets rika och mångfacetterade kulturliv är till stora delar en outnyttjad resurs. Fria kulturutövare, ofta med kvalificerad högskoleutbildning, och ideella kulturorganisationer är exempel på aktörer som skulle kunna få en mer framskjuten plats i det vi brukar kalla "en hållbar, regional utveckling". För människor i en utsatt livssituation kan trösklarna till kulturlivet vara extra höga trots att behoven av kulturupplevelser och eget skapande kanske är extra stora just då. Personal inom försäkringskassa, arbetsförmedling, kommunernas socialtjänst och landstingens vård och omsorgsverksamheter skulle vid sidan av kulturtjänstemän och pedagoger kunna ingå i ett utvidgat, kulturförmedlande led som i samverkan med kulturlivet ökar tillgängligheten. Gemensamma strategier, gemensam finansiering samt fortbildning av personal och kulturutövare är viktiga förutsättningar för att detta ska bli verklighet. Det vi idag kallar "Kultur på recept", där främst primärvården köper rehabiliterande tjänster av kulturlivet, är endast en aspekt av detta. Bildhuset Lilla Källbäcks verksamhet kan fungera som exempel på hur ett brett samarbete kan organiseras.

2. Bildhuset Lilla Källbäck 1987 – 1993, en resumé

Under 1980- och 90 – talen var Landstinget Gävleborg pionjär inom området Kultur i vården. Den nya vårdlagstiftningen från 1982 tog fasta på individens behov och det holistiska perspektivet. Kommunikation med patienter och omsorgstagare kom i fokus – men hur kommunicerar man då det verbala språket inte finns?

Bildhuset (1987-1993) var en nyskapande verksamhet där bilden skulle vara språket. Personalen bestod av konstnärer, alltså personer som dagligdags använder bilden som språk. Bildhusets målgrupp var särskolans elever, omsorgstagare från dagcenter och vårdhem, geriatrikens patienter och vissa patienter från psykvården. Samt – inte minst – personal från dessa institutioner.

De kultur i vården projekt som tidigare genomförts i Sverige hade ägt rum ute på vårdavdelningar och i klassrummen, med mycket begränsade resultat. Det landstingets kulturnämnd ville testa var att låta personal, patienter, elever och omsorgstagare lämna strukturer och hierarkier i sin dagliga verksamhet och arbeta tillsammans med konstnärer i en miljö där skapandet och kulturen var normen. På så sätt ändrade vi maktrelationen mellan personal och patient/elev. På Bildhuset kunde särskoleeleven vara "duktigare" än sin lärare – vilket ofta också var fallet. Konstnären som arbetade med en åldersdement person fick ibland på kort tid mer information om patienten än vad vårdpersonalen kunnat få under flera år. Vårdpersonalens egen kreativitet fick friare utrymme när lite av ansvaret lyftes av dem.

Det vi lärde oss var att om man samtidigt engagerar flera funktioner (motorik, samtal, interaktion i grupp, bildskapande, musikalitet etc.) hos en människa med kognitiv

funktionsnedsättning, demens e.d. ökar möjligheterna till kommunikation. Olika hjärnfunktioner stödjer då varandra. Bildhusets verksamhet blev en praktisk tillämpning av den samtida hjärnforskningen som ju hade konstaterat att vissa delar av en funktionsnedsatt hjärna fungerar alldeles utmärkt, och att en viktig del i vård och omsorg måste vara att fokusera på det utvecklingsbara hos varje individ. Vårdpersonalen serverades naturvetenskaplig evidens parad med egna aha-upplevelser, personlig utveckling gick hand i hand med yrkesmässig fortbildning.

Vårt arbete med patienter och omsorgstagare blev alltså en viktig fortbildning för deras personal men även för de medverkande konstnärerna. På så vis blev Bildhuset under sin sexåriga existens ett kreativt resurscentrum som uppmärksammades nationellt t ex i Landstingsförbundets skrift *Kultur är vård* från 1989 (ISBN 91-7584-206-8) och internationellt då vi 1992 representerade Sverige i FN:s symposium *Arts in Hospital* i Toulon i Frankrike. Som en följd av Bildhusets verksamhet drev Högskolan i Gävle under ett par terminer en fristående kurs *Kultur i vården* som fortbildning för vårdpersonal.

Bildhuset blev också ett konkret exempel på arbetet med det som i dag kallas KKN (Kulturella och kreativa näringar), och hur man breddar arbetsmarknaden för kulturutövare och integrerar fler delar av deras kompetens i samhällsutvecklingen. Många av de totalt 30 konstnärer som under åren jobbade på Bildhuset har senare kunnat kombinera sina konstnärskap med pedagogiskt arbete inom skola och vård eller som arrangörer och motorer i det lokala kulturlivet.

Bildhuset var inrymt i Lilla Källbäck på Södertulls sjukhusområde som var ett spädbarnshem mellan åren 1929 – 1970. Fram till Bildhusets start 1987 disponerades lokalerna av landstingets socialförvaltning som kontor. Bildhuset lades ned 1993 i samband med huvudmannaskiftena inom vård och omsorg och revs i november samma år.

Fast anställd bildhuspersonal med ansvar för landstingets konstsamling och för kultur i vården flyttade 1993 över till kulturförvaltningens nya lokaler i Gävle Slott. Här fortsatte några spår av Bildhusets pedagogiska verksamhet bl. a i form av en kulturskola för långtidssjukskrivna vuxna under åren 1994 - 95, samt med en bildskola för barn i åldrarna 4 – 14 år under några år i mitten av 1990-talet. Dessa utbildningar leddes av projektanställda konstnärer. Den kvinna från dagcenterverksamheten som det talas om på sidan 18 flyttade med till Gävle Slott efter Bildhusets nedläggning och fortsatte där sin konstnärliga verksamhet, handledd av konstnären Weronica Tennemar, under ett antal år.

I samband med huvudmannaskiftena inom geriatrik och omsorg upphörde landstingets engagemang för kultur i vården i början av 90-talet med undantag för konstnärlig miljögestaltning i de egna fastigheterna (konstsamlingen). Diskussioner fördes angående möjligheten att Gävle kommun skulle fortsätta driften av Bildhuset med ett regionalt uppdrag men kommunen valde istället att satsa på uppbyggnaden av en kommunal kulturskola som även skulle tillgodose särskolans behov.

Eftersom beslutet om Bildhusets nedläggning kom relativt abrupt och var kopplat till huvudmannaskiftena och därmed till landstingets minskade ansvar för kultur i vården gjordes ingen riktig utvärdering av Bildhusets sexåriga verksamhet. Ett omfattande material bestående av videofilmer, verksamhetsberättelser, projektrapporter och andra dokument finns dock arkiverat hos Region Gävleborg. Då nu begreppet "Kultur och hälsa" upplever en renässans och då nya möjligheter för samverkan inom rehabilitering föreligger mellan arbetsförmedling, försäkringskassa, socialtjänst och landsting känns det motiverat att på ett överskådligt sätt ändå försöka samla och presentera de erfarenheter som gjordes under Bildhustiden. Därav föreliggande rapport.

Ur landstingets personaltidning sommaren 1987. Innan Bildhuset fick sin slutgiltiga inriktning mot kultur i vård och omsorg fanns många idéer om tänkbara målgrupper och verksamhetsinriktningar. Konstnärsateljéer och kafeverksamhet fanns med i diskussionen (bil. 2)

3. En ny typ av kulturinstitution

Bildhuset utvecklades under sin sexåriga historia till en ny typ av kulturinstitution som uppstod ur och gestaltade samtida vårdideologiska, konstteoretiska, arbetsmarknads-politiska, ledarskapsideologiska och kulturpolitiska strömningar och strategier.

Vidare byggde Bildhuset på samverkan mellan olika huvudmän och aktörer, t ex landstingets kulturförvaltning, dagcenter, vårdkliniker, särskolor m fl enheter inom vård och omsorg, landstingets fastighetskontor, vårdskolan, Gävle konstskola, studieförbund, kommunens fritidsförvaltning, enskilda konstnärer, arbetsförmedling och försäkringskassa.

Dessa faktorer utgjorde förutsättningen för Bildhusets existens och framgång. En del av Bildhusets styrka var förmågan att gestalta idémässiga strömningar och visa hur olika samhällsaktörer kan samverka kring gemensamma intressen då dessa sätts in i ett sammanhang. Bildhuset lyckades kombinera högt ställda kvalitetskrav konstnärligt, arbetsmarknadspolitiskt och vårdpolitiskt vilket var viktigt för dess trovärdighet. Själva materialiserandet av idéer var avgörande: Det fanns ett hus med människor och verksamhet som man kunde besöka och observera, som var medialt intressant och som gick att referera till, även ur ett brukarperspektiv.

En annan avgörande faktor var att verksamheten uppnådde en kritisk massa vad gäller uppdrag, ekonomi, samarbetspartners och egen personalstyrka genom att flera olika aspekter av begreppet "konstverksamhet" representerades och stödde varandra. Eftersom verksamheten vilade på flera ben kunde Bildhuset upprätthålla en kontinuitet under perioder då någon av de enskilda verksamhetsgrenarna tillfälligt sviktade.

Viktiga spinoffeffekter av Bildhusets verksamhet var bl a den fortbildning av vårdpersonal i ämnet Kultur i vården som anordnades av högskolan i Gävle från 1988, där personal från Bildhuset engagerades som lärare, och arbetet med musikterapi på Sandvikens sjukhus som bedrevs under 80-talet, men främst kanske inspirationen till berörd personal inom vård och omsorg och fortbildningen som gavs de konstnärer som arbetade på Bildhuset.

Sätter man in Bildhuset i vår samtida kontext (2014) är det ett utmärkt exempel på en positiv gestaltning av kultursamverkansmodellen där aktörer inom statlig, regional och lokal nivå samverkar med föreningsliv och enskilda kulturutövare.

Hade projektet initierats idag hade det också varit ett klockrent samarbete inom ramen för ett regionalt samordningsförbund finansierat med s.k. FINSAM-medel och med inriktning på habilitering och rehabilitering, ett bra KKN-projekt och ett framgångsrikt sätt att arbeta med Kultur & Hälsa.

4. Idémässig bakgrund.

Landstingen

Den nya hälso- och sjukvårdslagstiftning som började tillämpas i början av 1980-talet förespråkade ett holistiskt synsätt där individen sattes i centrum. Individuell vårdplanering, en humanistisk dimension lagd till en tidigare naturvetenskapligt präglad vårdideologi, samt (icke att förglömma) en gynnsam ekonomi möjliggjorde satsningar på kultur i vården runt om i Sverige. Inom demensvården i Gävle var Lena Rosén en förgrundsgestalt. Som en av verksamhetscheferna inom äldrevården på Södertulls sjukhus bidrog hon starkt till att integrera Bildhusets verksamhet i förnyelsen av demensvården där.

Regeringsbeslutet 1974 om regionalisering av den nationella kulturpolitiken förde med sig ett ökat intresse för kultur inom landstingen. Kulturutredningar togs fram vilket bidrog till ökad kunskap, ökat engagemang och kreativitet bland landstingens politiker och tjänstemän. Kulturfrågorna fick hög status och det fanns ett politiskt intresse för nya idéer och spännande nysatsningar. I Landstinget Gävleborgs egen kulturutredning från 1977 ges kultur i vården stort utrymme såväl ekonomiskt som idémässigt. En tjänst inrättades på landstingets kulturkansli med uppgift att arbeta specifikt med kultur i vården. Lokala kulturombud med egna kulturanslag inrättades på varje vårdinrättning.

Landstingens nya ansvar för regional kulturverksamhet innebar stora satsningar på att tillgängliggöra kultur i alla former för regionernas invånare. En grupp som kom i fokus var de patienter, främst inom långtidsvården / omsorgen, som vistades på institution. Många landsting satsade relativt mycket resurser på "Kultur i vården" där målsättningen var att ta vara på det friska och att man som patient eller omsorgstagare också skulle ha tillgång till samhällets kulturutbud. I *Rapport från kulturrådet 1983:5-7* ville man tillsammans med Landstingsförbundet belysa betydelsen av kulturinsatser i sjukvården. Man betonade personalens roll som möjliggörare av kulturupplevelser, att kultur var en rättighet för alla och att kulturen skulle ha en autonom ställning och inte ses som behandling, även om den hade positiva, medicinska effekter.

I juni 1984 anordnade Landstinget Gävleborg en regional kulturkonferens med temat Kultur i vården där målsättningarna i den egna utredningen följdes upp och vidareutvecklades.

Uttryckande terapiformer

Samtidigt växte intresset för sk "uttryckande terapiformer" dvs musikterapi, bildterapi, dansterapi etc. USA och Norge var föregångare inom detta område. Under 1980-talet växte en hel flora av kurser och utbildningar fram i Sverige. De personer som yrkesmässigt arbetade med detta var antingen musiker, dansare, konstnärer etc som kompletterade sin konstnärliga utbildning med en psykoterapeutisk utbildning eller vice versa. År 1980 bildades *Skandinaviska institutet för uttryckande konst* i Göteborg som årligen arrangerade

välbesökta utbildningar. 1981 började *Svenska föreningen för bildterapi* ge ut tidskriften *Bildterapi*. Naturvetenskaplig evidens växte parallellt fram bl a i Töres Theorells forskning om hur långvariga psykosomatiska sjukdomstillstånd kan behandlas med konstpsykoterapi.

I samarbete med Sandvikens sjukhus genomförde landstingets kulturförvaltning under åren 1983-84 en försöksverksamhet med musikterapi inom rehabilitering och geriatrik under ledning av musikterapeuten Erland Zetterqvist och överläkare Zdenek Kabatnik, vilken sedan permanentades under en följd av år. (Rapport om arbetet färdigställdes 1985.)

Hösten 1986 anordnade landstingets kulturförvaltning en tvådagars konferens om uttryckande terapiformer på vårdskolan i Gävle (bil. 6), framförallt med inriktning på landstingets egen personal. Året därpå anordnade landstingets kulturförvaltning workshops och bildterapiseminarier på Hälsinglands Museum i Hudiksvall (bil 5). Bägge dessa arrangemang ska ses som direkta förberedelser inför etablerandet av Bildhuset.

Inom den geriatrika långvården vid Hudiksvalls sjukhus genomförde Landstingets kulturförvaltning och Rikskonserter 1980 – 1986 ett utvecklingsarbete med musik i åldringsvården under ledning av musikterapeuten Sten Bunne och överläkare Sonja Thorburn. Arbetet redovisades i boken *Musik i åldringsvård* 1986 (ISBN 91-970794-0-5).

Hälsinge sjukhus (senare Bollnäs sjukhus psykiatriska kliniker) hade en lång tradition av att arbeta med bildterapi under ledning av överläkare Maj Berglund och hennes medarbetare inom socioterapiavdelningen. När de psykiatriska klinikerna i Bollnäs avvecklades 1997 samlades erfarenheterna från det bildterapeutiska arbetet i boken *Den annorlunda Bilderboken*.

Ytterligare några privata inspiratörer i Gävleborg som förtjänar att nämnas är Carl-Göran Amnell vars studiematerial *Etik i vårdarbete* flitigt användes inom sjukvården i Gävleborg, samt psykoterapeuten Rom Embrey i Delsbo, som under 1980-talet gav utbildningar i jungianskt inriktad konstterapi där bl a konstnärer i Gävleborgs län deltog.

Konstlivet

Under 1970-80 talen växte intresset för naiv konst, (dvs konst av autodidakta personer utanför det egentliga konstetablissemangen vars personliga utanförskap ibland har sin grund i ett avvikande från gängse sociala normer, i psykisk sjukdom eller i religiöst sökande) och för sjukdomskonst (dvs konst av konstnärer som drabbats av psykisk sjukdom). Anders Widoffs film *Övermålararen* från 1980, som skildrar den schizofrene konstnären Erland Cullbergs konstnärskap, är tidstypisk. Moderna Museets utställning om Adolf Wölfli's konstnärskap 1977, tidskriften Kalejdoskops temanummer *Särningar i konsten* 1978, den stora utställningen *Outsiders* som visades i London, på Louisiana i Danmark och, under namnet *De Gåttfulla – outsiders i konsten*, på Liljevalchs i Stockholm 1979 är ytterligare exempel på en tilltagande fascination över det tilltal man kan möta i dessa konstnärskap.

Detta intresse blev för många konstnärer en inspiration att söka sig till situationer där man kunde arbeta skapande med patienter och omsorgstagare inom geriatrik, psykiatri och omsorg - inte sällan för att ur dessa möten hämta näring till sina egna konstnärskap.

5. Ekonomiska förutsättningar.

Början av 1980-talet var en expansiv period för landstingen. Man byggde ut sjukvården och de regionala kulturinstitutionerna. Det fanns pengar till nysatsningar inom kultursektorn. Den interna kulturadministrationen byggdes ut och kultur i vården var ett av de områden som man satsade på. I Gävleborgs läns landsting hade man särskilda kulturanslag för varje vårdplats och årselev vid de egna institutionerna. Vårdavdelningar och särskoleklasser hade egna pengar att "köpa" kultur för (bl a Bildhusets tjänster). Inom varje vårdinstitution och skola fanns särskilda kulturombud som förvaltrade kulturbudgeten och som samverkade i ett regionalt nätverk (ca 50 st). En tjänsteman med ansvar för Kultur i vården på landstingets kulturkansli ansvarade för samordning och fortbildning av detta nätverk. Landstingets kulturnämnd hade också egna projektmedel för kultur i vården.

Landstingets fastighetskontor upplät lokalerna på Lilla Källbäck till kulturförvaltningens projekt *Bildhuset* för en symbolisk hyreskostnad. Lokalerna stod i mitten av 80-talet tomma och ingen annan verksamhet var intresserad av det gamla spädbarnshemmet.

Genom Arbetsförmedlingen kunde landstingets kulturförvaltning tillgodogöra sig s.k. beredskapsmedel för anställning av arbetslösa kulturutövare samt medel för arbetsträning och omplaceringsstöd. Merparten av dessa resurser användes för att knyta "arbetslösa" konstnärer till Bildhuset. Arbetsmarknadsverket och försäkringskassan var mycket generösa med dessa medel. Under denna period bars stora delar av det svenska kulturlivet upp av olika arbetsmarknadspolitiska stödsystem. Dessa system bidrog med sin flexibilitet och relativt obyråkratiska karaktär till den snabba utvecklingen av det lokala och regionala kulturlivet. Samtidigt gjorde de kulturlivet mycket sårbart eftersom ibland hela verksamheter (som t ex Bildhuset) byggde på dessa stödsystem.

En viktig samarbetspart för Bildhuset var, förutom AF och försäkringskassan, även studieförbunden som med sin cirkelverksamhet och med sina särskilda utvecklingsmedel möjliggjorde samarbeten inom ramen för Bildhusets strategier. Frikyrkliga studieförbundet och ABF var två av dessa samarbetspartners.

Initialt erhöll landstinget pengar från allmänna arvsfonden så att en projektledare kunde anställas under första verksamhetsåret.

Bildhuset tillhandahöll också fortbildning riktad till personalgrupper inom landstinget. Genom de fortbildningspengar som fanns avsatta inom landstingets förvaltningar (fem utvecklingsdagar per anställd och år) kunde Bildhuset ta betalt av vården och omsorgen för dessa fortbildningsinsatser. En särskild utbildningskatalog gavs ut två gånger om året. (bil.11)

I mindre utsträckning såldes även föreläsningar och personalutvecklingsdagar till privata och offentliga verksamheter utanför landstinget. På så sätt kan man säga att flera offentliga aktörer bidrog till att finansiera verksamheten på Bildhuset. Var och en av dessa aktörer hade säkert varit involverad i punktvisa, individinriktade insatser för vissa av de enskilda konstnärerna även om de inte hade varit knutna till Bildhuset. Inom ramen för Bildhuset fanns nu inte bara subventionerade lokaler och lönedel utan också pengar till verksamhetsutveckling och projektledning genom en tjänsteman från landstingets kulturkansli stationerad på Bildhuset. Förutom ansvar för den mer generella kultur i vården verksamheten var denna person även verksamhetsledare på Bildhuset med budget- och personalansvar.

Den övriga delen av landstingets konstverksamhet, den som hade till uppdrag att arbeta med konstnärlig miljögestaltning i landstingets egna fastigheter / verksamheter, hade under dessa år även sin verksamhet förlagd till Bildhusets lokaler. Denna del av landstingets konstverksamhet hade i uppdrag att göra inköp till, rama, vårda, hänga och aktivera landstingets mycket omfattande konstsamling. Ansvarig tjänsteman, ramverkstad och viss verkstadsyta fanns i Bildhuset.

Bilden berikar vården på Lilla Källbäck

■ Inte bara kroppen kan behöva vård, utan även själen. Och också själens språk behöver komma till uttryck.

I Gävle har, som det första projekt något landsting har i landet, bildhuset Lilla Källbäck på Södertull öppnat. Här finns tre konstnärer till hands för dagpatienter främst från Södertull. Men det behövs mer resurser, såväl personellt som ekonomiskt.

Åsa Lindgren, projektledare från landstinget kommenterar:

- Den här verksamheten

har en budget på 65 000 kronor. Hälften går enbart till el och värme. Landstinget betalar i övrigt allt material.

Lilla Källbäck var tidigare sociala omsorgsförvaltnings hus. När dessa flyttade i vintras kom huset till landstingets kulturförvaltnings kännedom och man agerade för att få överta. Sjukvårdsdirektionen ville riva, men beslut togs ändå om att bildhuset får nyttja byggnaden till 1988 års utgång. Men då måste det redan utdömda elsystemet bytas.

□ BERIKA VÅRDARBETET

Andemeningen med projektet, säger Åsa Lindgren

är att skapa förståelse för dagpatienterna och samtidigt berika vårdarbetet. Hon hoppas på ett flertal besök av vårdpersonal som på betald arbetstid kan få delta i verksamheten under kursform.

Bilden är alltså den gemensamma nämnaren. Konstnärerna Inga Andersson, Forsbacka och Hjärdiss Johansson, Gävle är ledare jämte bildterapeuten Marga Boustedi. Marga kommer i höst att leda två studiecirklar i samarbete med ABF.

□ SÖKER MEDEL

- Ekonomiskt måste vi få mer att röra oss med, understryker Åsa Lindgren. Vi ska söka medel hos AMS, hos oli-

ka fonder och vi söker givetvis utvecklingspengar.

- På personalsidan behöver vi två ledare/pedagoger till, åtminstone på halvtid.

Utställningar blir det också löpande på både Södertull och Sörbygården. Framgent hoppas man också kunna visa mera konkret vad både den här idén med att vårda själen och vårdtagarna själva har att ge.

Landstingets satsning här är det första i landet där man samlar konstnärer och vårdande aktivitet under samma tak på det här viset.

Förhoppningsvis inte det sista. . .

BENGT MAGNIL

6. Bildhusets verksamhet.

Tre, från början, separata verksamheter inom landstingets kulturförvaltning med konst som gemensam nämnare samverkade alltså inom ramen för Bildhuset: Landstingets konstsamling, kultur i vården och projektet Bildhuset.

Konstsamlingen, bestående av ca 15.000 verk, fanns utlokaliserad i landstingets samtliga verksamheter runt om i länet. Verksamheten utfördes av en konstassistent, med placering på Bildhuset, med ansvar för inköp av "lös konst", inramning, placering, vård, inventering och pedagogisk aktivering av konstsamlingen. Konstassistenten skulle även administrera de uppdrag som gavs till konstnärer för byggnadsintegrerad konst, sk "fast utsmyckning". Ibland medverkade Bildhusets egen personal som konsulter vid miljögestaltningar på uppdrag av landstingets fastighetskontor. En ramverkstad för inramning och vård av samlingen byggdes upp inom Bildhuset vilken bemannades med en beredskapsanställd konstnär. Konstassistenten svarade mot en konstkommitté bestående av tre förtroendevalda ur landstingets kulturnämnd. Sammanträdena med denna kommitté skedde oftast på Bildhuset.

Organisationen för **Kultur i vården** bestod av ett nätverk av ca 50 lokalt kulturansvariga på alla landstingets institutioner inom vård, utbildning och omsorg och med landstingets samordnande tjänsteman placerad på Bildhuset som med sina centrala projektmedel kunde anordna utbudsdagar, utbildningar och även initiera smärre projekt, utställningar och turnéer. Tjänstemannen var också formellt arbetsledare för projektet Bildhuset med ansvar för personal, ekonomi och verksamhetsutveckling.

Projektet Bildhuset (Ett delprojekt inom Kultur i vården) var landstingets egen institution för utvecklingsarbete med bilden som kommunikationsmedel inom vård och omsorg. Av förklarliga skäl blev Bildhuset den mest prioriterade delen av kulturförvaltningens egna verksamheter inom Kultur i vården.

Projektet och dess grundläggande vision initierades av den ansvarige tjänstemannen för kultur i vården, Jörgen Dahl, bl. a genom sammanförandet av tidigare projekt och samverkansparter till den fysiska byggnaden Lilla Källbäck. Det praktiska grovarbetet med projektets uppstart och första verksamhetsår genomfördes dock av husets första projektledare, Åsa Lindgren, som tillika var konstassistent under åren 1986 - 88. Fr. o m hösten 1988 övertog Jörgen Dahl projektledarskapet för Bildhuset. Den konstnärliga och pedagogiska verksamheten leddes av tre beredskapsanställda konstnärer med bredare erfarenhet av bildterapeutisk verksamhet. Övrig personal bestod av de konstnärer som under längre eller kortare perioder gästspelade på Bildhuset med ekonomiskt stöd via arbetsförmedling, försäkringskassa eller studieförbund. Dessa uppgick till ca trettio stycken under de år Bildhuset existerade.

Verksamheten inom projektet Bildhuset hade grundsyftet att inspirera vården, vårdskolan och omsorgen att inkludera kultur i sin ordinarie verksamhet samt att utveckla utförarledet i form av intresserade bildkonstnärer. Vardagsverksamheten bestod främst av fyra delar:

Arbete med patienter och omsorgstagare inom landstingets verksamheter.

Ett antal särskoleklasser med sina lärare, personal och omsorgstagare från dagcenter och vårdhem, personal och patienter från geriatrisk långvård samt enskilda patienter från psykiatrien kom under dessa år kontinuerligt till Bildhuset för att tillsammans med husets konstnärer arbeta med olika konstnärliga tekniker, framförallt bildväv, måleri och skulptur. Verksamheten var klart definierad: det handlade inte om terapeutiskt arbete eller behandling utan om konstnärliga aktiviteter som ev. kunde ha terapeutiska effekter.

Fortbildning av personal inom vård och omsorg

Den nya hälso- och sjukvårdslagen förtydligade personalens roll som nyckelpersoner i det holistiska perspektivet. Att vara ett stöd för hela individen ställde dock delvis nya krav på kompetens inom det psykosociala området vilket egentligen krävde fortbildning av en hel yrkeskår. Vårdutbildningarna kunde (och kan) dock inte tillgodose dessa behov, varför de enskilda landstingen själva, och oftast genom sina kulturförvaltningar, under 80 – 90- talen kom att ta på sig rollen som kompetensutvecklare inom det humanistiska området. Den interna landstingspolitiska rollfördelning som innebär att kulturnämnderna och inte hälso- och sjukvårdsnämnderna ansvarar för att kultur används som ett redskap i folkhälsoarbete, vård och rehabilitering har bibehållits ända fram i nutid och är ett av de största hindren då det gäller att integrera kultur inom dessa verksamhetsområden. Ur ett kulturpolitiskt perspektiv kan man säga att vårdpersonalen kom att inkluderas i det förmedlande ledet vid sidan av, kultursekreterare, pedagoger m fl. och förväntades spela en aktiv roll i tillgängliggörandet av kultur. Bildhuset blev i Gävleborg en viktig aktör inom fortbildningen av personal framförallt inom omsorgsverksamheten. Samtlig personal inom dagcenter och särskolor i Gästrikland genomgick fortbildning på Bildhuset. Insatserna var antingen relaterade till deras respektive brukare eller så var de utformade som kurser i personlig utveckling med syfte att ge positiva upplevelser av och tilltro till bild som kommunikationsmedel. Eget bildskapande kopplat till lättsamma analysövningar kring deltagarnas egen inre, autonoma symbolvärld visade sig också vara en oväntad och fruktbar väg till ökat intresse för samtidskonsten, även för dem som tidigare varit helt avvisande till samtida konstuttryck.

Även övrig personal inom vård och omsorg i länet tog del av Bildhusets utbildningar under de år huset existerade. Personal från Bildhuset föreläste inom vårdutbildningarna. Studiebesök var en annan viktig metod att informera om Bildhusets idéer.

Fortbildning av konstnärer verksamma i Bildhuset

De konstnärer som verkade i Bildhuset var ofta unga. Inte sällan kom de direkt från någon konstskola. En annan kategori var konstnärer som arbetat några år men hade svårigheter att klara sig ekonomiskt. För dessa grupper var det grundläggande motivet att de behövde ett arbete för att kunna försörja sig men efterhand växte oftast intresset för målgruppernas sätt att uttrycka sig i bild vilket inte sällan tillförde de enskilda konstnärskapen en ny dimension. Ytterligare en kategori var de konstnärer som arbetat med kultur i vården projekt inom vård och omsorg, och som funnit tillfredsställelse i detta arbete och därför sökte sig till Bildhuset. Dessa konstnärer fick rollen av mentorer. (Marga Boustedt, Inga Andersson och Hjärdis Johansson-Becker). Hjärdis Johansson-Becker hade dessutom en särställning inom Bildhuset som föreståndare, med ansvar för den löpande driften av verksamheten, ta emot studiebesök, vara verksamhetens länk till projektledaren mm.

Efter hand växte intresset för det bildpedagogiska arbetet hos de deltagande konstnärerna. De mer erfarna konstnärerna gav kontinuerlig handledning till dem som saknade kunskap. Relativt mycket tid och resurser lades på gemensam fortbildning av hela personalgruppen genom anlitande av extern kompetens i form av t ex professionella bildterapeuter. Genom undervisning, handledning, praktik och eget arbete blev Bildhuset ett "universitet" för de konstnärer som verkade där. För att koppla verksamheten vid Bildhuset till konstnärernas eget konstnärskap hade varje konstnär dessutom rätt att en dag i veckan, på betald arbetstid ha egen ateljétid i Bildhusets lokaler.

"I efterhand kan jag se att det säkert hade stor betydelse för mig att komma till Bildhuset direkt efter konstskolan. Det gav mig en möjlighet att försörja mig på ett uppdrag som var direkt kopplat till min konstutbildning. Det gav också kontakt med andra konstnärskollegor och inte minst gav det en god inblick i och kontakt med landstingets konstverksamhet. Allt detta var betydelsefull för min fortsatta utveckling som konstnär, särskilt som jag redan då var starkt intresserad av att arbeta med rumsgestaltning och offentlig konst samt att jag hade min första separatutställning på bildhusets eget galleri."

(Katarina Jönsson Norling, riksordförande för KRO)

Projektledaren var formellt arbetsledare för samtlig personal utom för konstassistenten som var direkt underställd kulturchefen. Chefskapet var, det vi idag kallar, distributivt. Dvs alla medarbetare hade ett långtgående, eget ansvar för sin egen verksamhet / projekt vilket också blev en viktig träning i projektledarskap för de konstnärer som arbetade i Bildhuset.

Utställningsverksamhet

Bildhuset hade ett eget, offentligt galleri där man kontinuerligt visade verk av patienter och omsorgstagare varvat med verk av Bildhusets konstnärer samt verk av inbjudna konstnärer som verkade i Bildhusets anda. Bl a lyftes den kände naive konstnären Primus Mortimers konstnärskap fram för en ny publik. Flera unga länsbaserade konstnärer hade sin första

separatutställning på Bildhuset. Totalt genomfördes under åren ett trettiotal utställningar, vilka oftast recenserades i den lokala dagspressen.

Förlagsverksamhet

Bildhuset hade ambitionen att ge ut skrifter av skönlitterär och facklitterär karaktär. Endast ett fåtal diktsamlingar gavs dock ut, t ex Annie Ahl *Ordboken* 1988.

Övrigt

Några av de verksamhetsmässiga spår som inleddes under 1992 men aldrig fick utvecklas var arbetet med flyktingar (kvinnor och barn från Irak och Iran), utåtriktad konsultverksamhet, en strukturerad och långsiktig konstutbildning för personer med kognitiva funktionsnedsättningar (bil. 10), bildaktiviteter i samarbete med psykiatri i Gävleborg samt utvecklandet av fler kulturhus i resten av länet.

7. Slöjdhuset i Bollnäs 1991 – 1992

Bildhusets lyckade verksamhet inspirerade till ett parallellt projekt inom slöjdområdet. Under åren 1991 – 1992 drev landstingets kulturförvaltning och Bollnäs sjukvårdsdistrikt det gemensamma projektet Slöjdhuset, som efter modell från Bildhuset skulle verka för slöjd och hantverk i vården. Projektledare var Linnéa Blom Jervaeus som till sin hjälp hade projektanställda slöjdare. Konceptet var detsamma som för Bildhuset nämligen att varva personalutbildningar med arbete med patientgrupper. Verksamheten var lokaliserad till psykiatris lokaler där man disponerade bra verkstadslokaler. Projektet delfinansierades av den statliga nämnden för hemslöjdsfrågor. Verksamheten avvecklades dock samtidigt med, och av samma orsaker som, Bildhuset i Gävle. (se bilaga 4.)

8. Effekt och evidens

Insikten om sambanden mellan å ena sidan kultur och å andra sidan folkhälsa, rehabilitering, rehabilitering och vård har gått i vågor under åren. Intresset har bl a varit kopplat till förändringar inom den nationella kulturpolitiken och till framsteg inom den medicinska forskningen. Inom kulturpolitiken kan man notera ett ökat intresse för hälso- och sjukvårdens målgrupper i samband med de två stora kulturpolitiska reformer som dels utgick från 1974 – års riksdagsbeslut, dels från beslutet om den s.k. kultursamverkansmodellen som tog sitt avstamp i kulturpropositionen *Tid för kultur* 2009. Bägge dessa reformer stärkte landstingens roll i den nationella kulturpolitiken och verkade också i en riktning mot en mer pragmatisk tolkning av kulturbegreppet vilket bl a avspeglade sig i ökade satsningar på tillgänglighet men också på kultur som näring och kultur som hälsofaktor.

Kunskapen om att använda traditionella konstuttryck och konstprocesser som komplement inom psykoterapi, neurologi och rehabilitering av hjärnskador har funnits under lång tid men har hittills inte på allvar tillämpats inom svensk hälso- och sjukvård. Den nya holistiska syn som växte fram inom vården i början av 1980-talet och landstingens ökade ansvar för kulturen i samband med den kulturpolitiska reformen 1974 återspeglades dock i en vilja att tillgängliggöra kultur för institutionsboende patienter och omsorgstagare. "Kultur i vården" blev under 80-talet snabbt ett begrepp genom olika projekt inom främst geriatriken. Vårdens behov av naturvetenskaplig evidens för kulturens positiva effekter verkar dock inte kunnat tillgodoses förrän under det senaste decenniet. Karolinska institutet och Centrum för kultur och hälsa vid Göteborgs universitet är två av de institutioner som engagerat sig för att tillgängliggöra samtida, vetenskapliga belägg för kulturens betydelse inom de aktuella områdena. I de kulturplaner som regioner och landsting tog fram i samband med att samverkansmodellen år 2011 började införas finns oftast området "Kultur och hälsa" med som prioriterade områden.

Den allt större belastningen på sjukvårdsapparaten som bl a har sin grund i ökande psykisk ohälsa tydliggör sambandet mellan förebyggande folkhälsoarbete, effektiv sjukvård och framgångsrik rehabilitering. Framväxten av sk samordningsförbund har ökat möjligheterna att samfinansiera olika utvecklingsprojekt där landsting, försäkringskassa, arbetsförmedling och socialtjänst har kunnat tillämpa ett holistiskt synsätt i sitt individstärkande arbete. När detta skrivs, hösten 2014, pågår inom flera regioner ett utvecklingsarbete inom området "kultur och hälsa" samtidigt som forskningen kontinuerligt tillhandahåller ny evidens för detta samband.

Hur ska man då se på Bildhusets verksamhet ur dagens perspektiv? Tyvärr saknades resurser för en fullödig utvärdering av verksamheten då det begav sig. Det som med säkerhet kan sägas är att verksamheten var bland de mest ambitiösa för sin tid, att Bildhuset väckte ett nationellt intresse och att de patienter, omsorgstagare, personalgrupper och konstnärer som arbetade tillsammans i huset upplevde verksamheten som positiv.

Naturligtvis fanns en ständigt närvarande diskussion om hur effekterna av vårt arbete skulle kunna beskrivas. Det var svårt att belägga förändringar i de enskilda personernas fysiska eller mentala funktionsnedsättning. Det kändes däremot lättare att identifiera positiva förändringar vad gäller de sekundära problem som respektive funktionsnedsättning medförde, och som oftast handlade om stigmatisering, bristande självttillit, isolering, kommunikationsproblem och stress. Bildhusets styrka var dess fokus på den kreativa kompetensen hos våra målgrupper, på att tillhandahålla nya spelregler och normer och ambitionen att vara en arbetsplats där lugn, trivsel och kommunikation värderades högt.

Några enskilda exempel:

Särskolan vid 1906 – års skola i Hofors

Denna särskoleklass arbetade tillsammans med sin lärare kontinuerligt vid Bildhuset under flera år. Deltagandet byggde på att skolan själv med sina knappa medel bekostade bussresor för barnen mellan Hofors och Gävle en gång per vecka, vilket tyder på att man värderade verksamheten. Enligt läraren förbättrades framförallt barnens förmåga till koncentration och till arbete i grupp.

Förbättrad kommunikation med åldersdement patient

Kvinnan flyttade till Gävle i sin ungdom. Försörjde sig inom restaurangbranschen bl a som diskerska. Nu var hon patient inom långvården med framskriden demens. Personalen visste egentligen inget om hennes bakgrund och hade ingen egentlig ingång till samtal eller kommunikation. Under en längre periods bildarbete tillsammans med Inga Andersson på Bildhuset där den kreativa processen förstärktes genom samtal, med längre stunder av social gemenskap, musik, och kaffedrickande verkade kvinnan kunna mobilisera tillräckligt med kraft, lust och koncentration att skapa bilder utifrån vilka hon kunde ge små berättelser från sin barndom. Varje session inleddes med att återknyta till bilderna och berättelserna från föregående tillfälle. Efter hand växte en större bild fram med motiv från den sameby där hon vuxit upp. Allteftersom bilden växte blev den ett samlande dokument som fungerade som stöd för kvinnans minne. Hon kunde berätta om personliga, konkreta upplevelser men också om sociala koder och kulturella förhållanden i samesamhället. Informationen blev sedan värdefull för kvinnans ordinarie personal som nu hade en större förståelse för kvinnans bakgrund och individuella behov. (se bild på s. 33)

Stärkt självförtroende för kvinna inom psykiatri.

Medelålders kvinna med diagnosen schizofreni kommer till Bildhuset för att prova på bildvävnad som aktivitet. Hon är väldigt tystlåten och osäker med mycket dåligt självförtroende. Hon verkar dock uppskatta lugnet, kravlösheten och den vänliga atmosfären i huset. Inget prat om sjukdom eller vård förekommer. Hon deltar endast i en regelbunden lugn arbetsgemenskap tillsammans med Bildhusets "vävlärare" Weronica Tennemar. Oftast på tu man hand. Allteftersom tiden går växer glädjen och självförtroendet. Efter att en gång i veckan ha besökt Bildhuset avslutar hon efter några år denna aktivitet. Hon besöker dock Bildhuset ibland och berättar hur oerhört viktig tiden där har varit för henne. Bl a har hon kunnat engagera sig i en patientförening där hon så småningom även åtog sig ordförandeskapet.

Kvinna inom omsorgen utvecklar sitt konstnärskap

En kvinna i 30-årsåldern som är omsorgstagare vid ett dagcenter i Gävle och har ett utpräglat intresse för bildskapande kommer till Bildhuset för att arbeta med bildväv. Hon arbetar regelbundet tillsammans med Weronica Tennemar i Bildhuset under flera år. Samtidigt som hon blir mer harmonisk, glad och kommunikativ utvecklar hon sin genuina konstnärliga begåvning. Hon ställer ut sina verk i Bildhusets galleri, hon formger bl a gardiner som används i landstingets sjukhusmiljöer och Bildhuset hjälper henne att sälja sina verk till allmänheten, vilket gör att hon får inkomster som hon i samråd med sin gode man använder på sätt som ökar hennes livskvalitet.

Generellt kan sägas att kulturella aktiviteter riktade till de målgrupper vi beskrivit ovan nästan alltid får positiva resultat då man utvärderar med hjälp av metoden självskattning, dvs att deltagarna själva får avge omdömen om deras välbefinnande ökat. Svårigheter har dock funnits när man försökt beskriva dessa positiva effekter utifrån rent naturvetenskaplig grund. Tillräcklig evidens har saknats. Det har varit svårt att påvisa exakt vad som i olika försöksverksamheter har lett till utveckling. Finns specifika kvalitéer i de traditionella konstformerna som saknas i andra aktiviteter, eller beror de positiva effekterna på andra faktorer? Om vi analyserar exemplet med särskoleklassen från Hofors som reste till Bildhuset en gång i veckan, så kanske det var den roliga utflykten till staden med medhavd matsäck som verkade utvecklande på barnen, snarare än själva bildvävandet?

Om man själv saknar personlig, subjektiv erfarenhet av hur olika konstformer kan göra skillnad, finns ändå vissa specifika, objektiva faktorer i den konstnärligt skapande processen som verkar vara positiva och som går att iaktta eller vittna om. Dessa faktorer finns självklart även i andra aktiviteter (som i svampplockning eller filateli) men skillnaden är att den konstnärliga processen kombinerar flera av dem på ett kraftfullt sätt. Några exempel är: lustfylld taktil upplevelse av material, direkt feedback mellan kroppslig aktivitet/motorik och estetisk upplevelse, yttre positiv acceptans av unika och personliga uttryck, träning i empati, kontemplation, stressreduktion, kommunikativ gemenskap i grupp, möjlighet att med ickeverbala uttryck berätta om och kommunicera upplevelser samt känslan av "flow" .

Två forskare knutna till Göteborgs Universitet (Gunilla Priebe och Morten Sager) uttrycker det komplicerade men ändå ljusnande evidensläget så här:

"Konstens terapeutiska verkan är omätbar enligt evidensrörelsens krav. Men dess hälsovinster är möjliga att förstå och (i viss mån) mäta vetenskapligt genom tvärvetenskapliga förhållningssätt och kompletterande metodtraditioner, vilket berättigar ökade resurser." (Kultur och Hälsa – ett vidgat perspektiv, Göteborgs universitet 2014.)

I dag – precis som under 80-talet - är det relativt lätt att lösgöra medel för försöksverksamheter och pilotstudier inom området kultur och hälsa och kultur i vården. Det är betydligt svårare att i en tuff prioriteringssituation permanenta nya verksamheter som

visat sig fungera eller att integrera humanistiska teorier och praktiker i ett befintligt, naturvetenskapligt system. Ofta är det landstingens kulturnämnder som initierat och drivit projekten med vårdens goda minne och (ibland) uppskattning. Men när frågan om vården själv kan tänka sig att överta ansvar och finansiering brukar det ta stopp. Så är läget idag och så var det på 1980-talet. Bildhuset var härvidlag inget undantag! Bildhuset hade kunnat fortsätta att existera och utvecklas som en ny typ av kulturinstitution med inriktning mot Kultur och hälsa förutsatt att finansieringen och ansvaret fortsatt legat kvar hos kulturnämnden. I denna roll hade Bildhuset sedan kunnat utveckla sin roll att sälja tjänster till vården och till andra samhällssektorer.

När detta skrivs, hösten 2014, utvärderas ett omfattande projekt kallat "Kultur på recept" som Region Skåne bedrivit på uppdrag av staten och som bygger på att primärvården köper rehabiliterande tjänster av kulturektorn. En del av projektet handlar om samarbetet och den ekonomiska ansvarsfördelningen mellan hälso- och sjukvården, försäkringskassan, arbetsförmedlingen och kulturektorn. De lösliga samarbeten mellan dessa aktörer som utgjorde grunden för Bildhusets verksamhet under 1980-talet kan kanske, nästan trettio år senare, komma att formaliseras.

Jörgen Dahl
December2014

Verksamhetsledning för Bildhuset

Politisk ledning: *Landstinget Gävleborgs kulturnämnd*

Övergripande chef: *Landstingets kulturchef Gunnar Haag*

Ansvarig tjänsteman för Kultur i vården: *Jörgen Dahl*

Ansvarig tjänsteman för Konstsamlingen: 1983 – 1986 *Leenah Malmi*, 1986 – 88 *Åsa*

Lindgren, 1988 - 1989 *Lena Pliakas*, 1990 - 2010 *Jörgen Dahl*

Projektledare för Bildhuset: 1987-88 *Åsa Lindgren*, 1988 – 1993 *Jörgen Dahl*

Pedagogisk ledning: *konstnärerna Hjördis Johansson-Becker (föreståndare), Inga Andersson och Marga Boustedt.*

*Lilla Källbäck fungerade som spädbarnshem mellan åren 1929-1970. (Foto: Sven Östberg)
(Litt: "Barnen från Källbäck" av Annica Öhman. Acasord förlag, 2006. ISBN: 91-631-8708-6)*

Här träffas patienter, personal, särskolebarn och konstnärer för att skapa

Bild, musik och konsthantverk har fått Bildhuset Lilla Källbäck vid Södertull att sjuda av aktivitet. För drygt ett år sedan var byggnaden rivningshotad. I dag blomstrar humanismens anda innanför de nyrenoverade, ljusa väggar.

Personalen på Bildhuset tror på framtiden. Den planerade försöksverksamheten till den 31 december 1988 kommer att fortsätta efter nyår.

Jörgen Dahl, kultursekreterare och Lena Pliakas, konstansvarig på landstingets kulturnämnd har flyttat över till Bildhuset.

De hoppas att Bildhuset så småningom ska bli ett kulturcentrum för alla. Nu vänder de sig främst till vårdpersonal och lärare.

Ofta har vårdpersonalen ett tungt och otacksamt arbete. Genom bildterapi ska personalen lära sig att bättre förstå de sjuka.

— Bildterapi har inte funnits mer än cirka tio år i Sverige som ren vårdform inom psykiatri, berättar Lena Pliakas. Nu används den som ett diagnostiskt hjälpmedel som visar hur patienten mår.

Bilden är människans första språk, ett globalt språk. Men uttrycker känslor mycket tydligare i bild än verbalt. Många som har det svårt med orden kan göra sig förstådda genom bilder. Detta stärker självförtroendet och identiteten.

Under det år som gått har bildterapeuten Marga Boustedt gett kurser i bildterapi.

Särskoleklasser besöker Bildhuset regelbundet. Från Hofors kommer två grupper, elever och lärare, en dag i veckan. Weronica Tennemar, gammal Hedesundavävar, undervisar dem i bildvävning och de färgar garn, kardar och spinner.

Katarina Jönsson leder keramiken i den nystartade verkstaden.

— Det viktiga är att till exempel vårdpersonal och patienter arbetar tillsammans, säger Jörgen Dahl.

— Vi vill riva ner murarna mellan olika grupper i samhället. Det ska inte vara friska, inte sjuka. Alla har vi samma behov och ska kunna mötas utan krav.

— Vi måste få in mer humanism och kultur i vården, anser Lena Pliakas. Vi vill få bort det rena nyttighetstänkandet och verka för livskvalitet och kreativt skapande.

— Genom ett kulturcentrum är vi flera som träffas och kan stimulera varandra, fortsätter Jörgen Dahl.

— Som det hittills fungerat projektanställer man kanske en konstnär på ett år och han ska då ensam försöka få igång någonting ute på en vårdinrättning. När allt så småningom fungerar, då är anställningstiden slut.

— Här är vi många som träffas regelbundet och kan diskutera och utbyta erfarenheter.

— Ett av våra mål är att sälja tjänster. Vi vänder oss till hela länet. Just nu är Hjordis Johansson, ansvarig för konstgruppen på Lindängens dagcenter uppe i Bollnäs.

— Vi har utbyte med Gävle sjukhus till exempel. Vi utsmyckar kulvertar mot att vi fått hjälp med rustningen av Bildhuset.

Lillemor Wahlman, föreståndare för Lindängens dagcenter är positiv till samarbetet med Bildhuset.

— Det är viktigt att alla finns, både svaga och starka. Det högteknologiska elitsamhället är inte ett levande samhälle. De ekonomiska åtagandena är inte de viktigaste, utan vårt sätt att se på medmänniskan. Mer skapande aktivitet bland personalen avspeglar sig i deras syn på vården.

Just nu håller konstnärinnan Inga Andersson på och smyckar ut en del

av kulvertarna på Södertull tillsammans med patienter från Lindängens dagcenter. Meter efter meter av de vita, kala tunnlarne förvandlas till levande, färgmåttade sagolandskap. En gyllene plog leder in mot en guldgul sol, vars strålar fortsätter i kurbitslingor, som ramar in uttrycksfulla fåglar och djur.

Inga Andersson är projektanställd till den sista december, men än finns många kulvertar kvar att måla. Hon hoppas på en fortsättning, liksom personalen på Södertull.

— Det är så roligt att arbeta här, utbrister Inga Andersson spontant. Det är mycket fin stämning här och personalen är otroligt positiv.

Inga Andersson har ställt ut ett par fantasifullt målade bänkar i kulverten. Där kan vem som helst slå sig ned, svepa en mjuk filt om sig och vila en stund eller läsa någon av de böcker som bibliotekarien lägger i utplacerade korgar.

Jörgen Dahl och Lena Pliakas har många planer inför framtiden. De hoppas på fotolab och mediaverkstad. De har ett galleri på gång där yngre konstnärer i länet ska kunna ställa ut. Konstnärinnan Annie Ahl är utställningsansvarig.

Jörgen Dahl sitter med i en grupp inom landstinget som utreder möjligheterna att börja med en kulturskola, en skola som ska utbilda till exempel särskolelärare i musik, bild och drama.

— Vi vill utvidga vår verksamhet och starta liknande på andra håll i länet. Vi har ett gynnsamt läge genom närheten till vård och dagcenter, säger Jörgen Dahl.

— Vi vill satsa på en skapande, estetisk verksamhet med bild, konsthantverk, musik, drama och litteratur. Ett kulturcentrum i vårdmiljö.

Ett kulturcentrum för alla.

Text: MARTHA BONN
Foto: LASSE HALVARSSON

Konstnärer verksamma inom Bildhuset 1988 – 1992.

1988

Yngve Gunnarsson
Inga Andersson
Hjördis Johansson
Annie Ahl
Regina Mucwichi-Mabrouk
Weronica Tennemar
Katarina Jönsson
Tomas Ingre
Marga Boustedt
Lars Eriksson
Lena Pliakas
Ulla Sundberg (musikhandledare)

88/89

Weronica Tennemar
Katarina Jönsson
Gregor Löjdström
Inga Andersson
Hjördis Johansson
Tomas Ingre
Lars Eriksson
Marga Boustedt
Lena Pliakas
Ulla Sundberg (musikhandledare)

89/90

Hjördis Johansson-Becker
Weronica Tennemar
Katarina Jönsson
Gregor Löjdström
Inga Andersson
Karin Meijer
Margareta Danhard
Aino Karlmeier
Lena Pliakas
Daniel Benier
Lars Höjerdahl
Marga Boustedt
Karin Andrae (mentalskötare)

90/91

Hjördis Johansson - Becker
Weronica Tennemar
Daniel Benier
Christer Linde
Katarina Jönsson
Margareta Danhard
Aino Carlmeier
Ingela Jönsson
Lars Höjerdahl
Marga Boustedt
Karin Andrae (mentalskötare)
Marita Wolf
Pamela Törnqvist
Lena Sjöberg
Gunilla Rådström
Monica Wallman
Gunhild Sjöblom
Franz Karl
Sonja Rakelsdotter
Ann-Charlotte Hallberg
Åsa Nilsson
Helen Johnsson
Michael Golabiewski
Gregor Löjdström
Iris Santén

1992

Hjördis Johansson Becker
Lars Eriksson
Weronica Tennemar
Christer Linde
Daniel Benier
Lena Sjöbeg
Pamela Törnqvist
Margareta Danhard
Monica Wallman
Gunilla Rådström

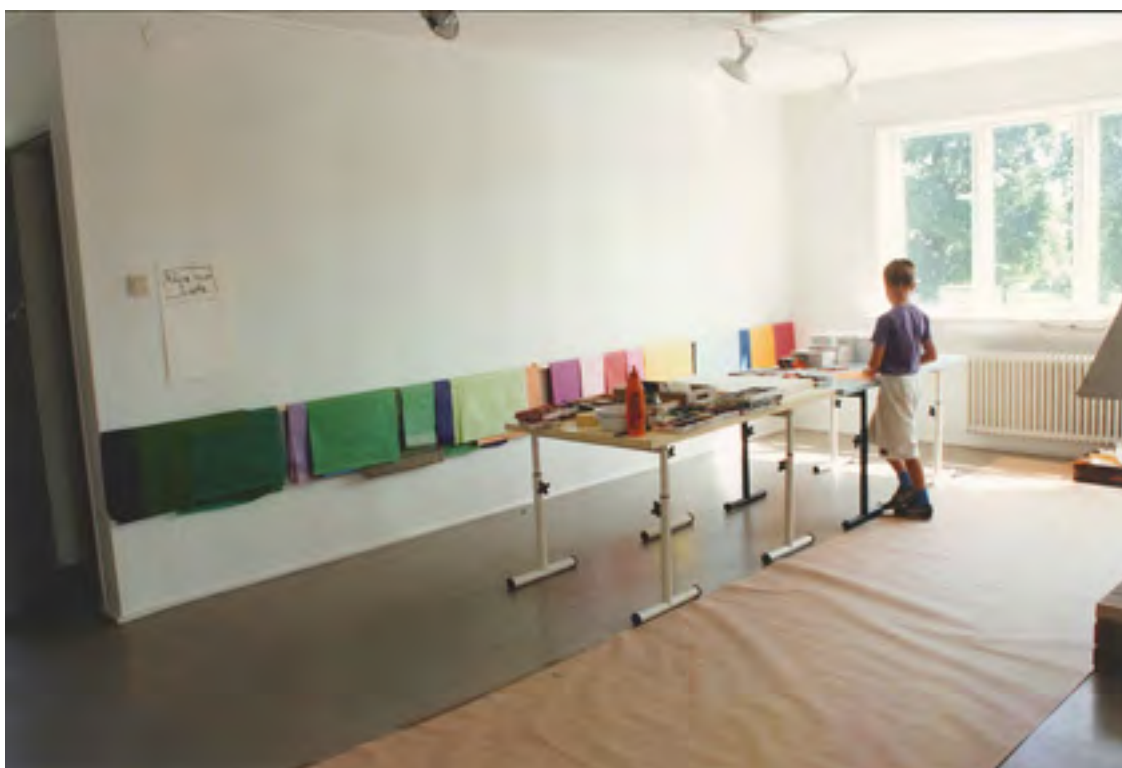
Bildhuset, tidigare Lilla Källbäcks spädbarnshem, låg idylliskt inom Södertulls sjukhusområde i Gävle. Husets park användes för olika konstaktiviteter, drakflygning, skulpturutställningar och för fester. (HJB)

Bildhusets rymliga balkong användes flitigt under den varma årstiden. (HJB)

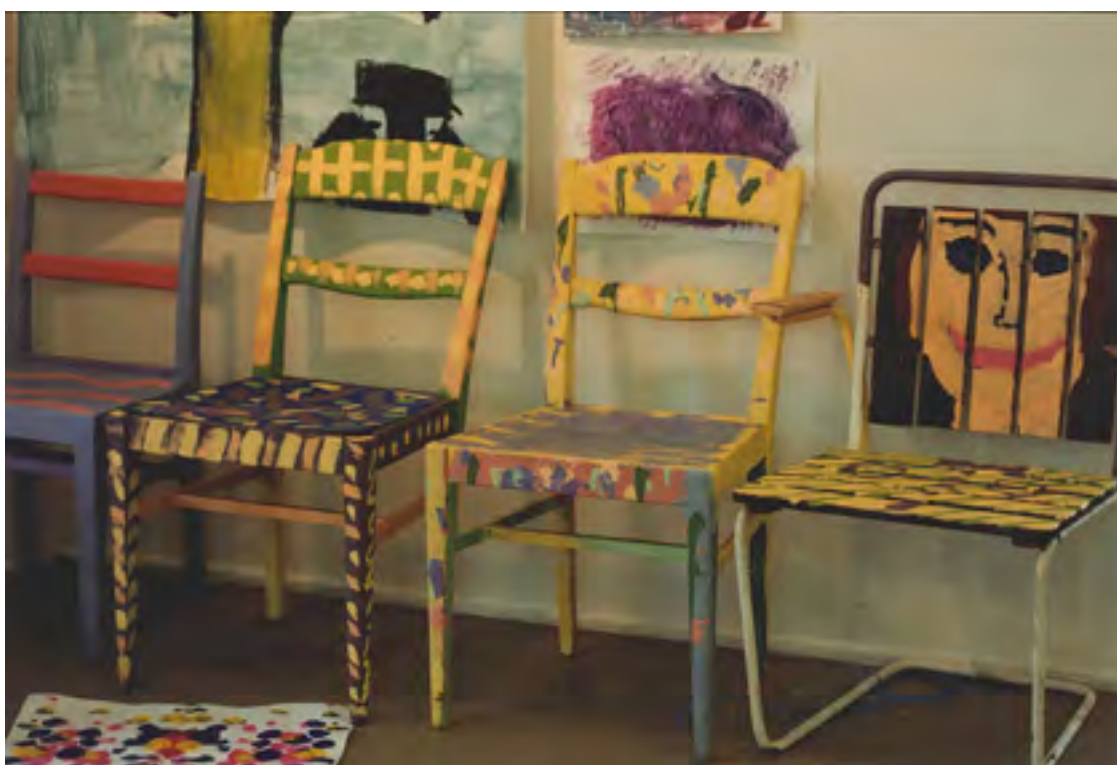
Solen förstärker färgernas intensitet på balkongens vindskydd (HJB)

Bildhusets stora vardagsrum användes både som ateljé och som utställningslokal. (HJB)

Olika konstnärliga tekniker passar olika temperament. I Bildhuset kunde man arbeta med måleri, teckning, keramik, textil, skulptur och teater. Den fria bildväven leddes av konstnären Weronica Tennemar som tillhört Hedesundavävarna och vars pedagogiska grund var konstnären Birger Forsbergs teorier om barns skapande.(HJB)

Re-design av Bildhusets möbler under husets årliga skapardagar, juni 1991.(HJB)

RAKU-fest på Södertull

Torsdagen den 18 maj bjöd på ett underbart sommarväder och Bildhuset i Gävle bjöd på stor RAKU-fest i Södertulls sjukhuspark.

RAKU är en speciell typ av keramik med anor från 1500-talets Japan. Den glaserade ytan har ett skimrande, nästan metalliskt utseende. Detta beror på att keramiken bränns på ett originellt sätt. De glaserade föremålen sätts in i den glödhetta ugnen i ca 10 minuter, varefter de tas ut och köls ned i sågspån en stund, slutligen läggs de i vatten. Denna procedur gör att syretillförseln reduceras och att vissa kemiska reaktioner framkallas i glasuren. Genom de stora temperaturschocker föremålen utsätts för spricker ofta godset, vilket också är typiskt för Raku.

Det sprakar, gnistar och ryker när man bränner Raku. Därför passar det bäst att hålla till utomhus. Bildhusets egen keramik, Katarina Jönsson, och hennes kollega Franz Karl, som kallats in speciellt för tillfället, hade därför byggt en särskild Raku-ugn i sjukhusparken bakom Bildhuset. Där skulle nu patienter och sårskolebarn under en hel dag få bränna egenhändigt gjorda Raku-skålar.

Bildpedagogik

Bildhuset, som drivs av landstingets kulturrådgivare, har till uppgift att utveckla kulturverksamheten vid landstingets skolor och vårdinrättningar. Man erbjuder personalutbildningar, man driver olika försöksverksamheter och man arbetar pedagogiskt främst på bildområdet. För närvarande är sex bildkonstnärer, en musikhandlare och två administratörer knutna till Bildhuset. Olika patient- och personal-

kategorier besöker regelbundet Bildhuset för att ägna sig åt bild och form. Fem sårskoleklasser från Gävle och Hofors kommer en gång i veckan för att arbeta konstnärligt med lera eller med bildvävnad. Föremål som barnen gjort visas på en utställning i Bildhuset fram till den 4 juni. Bildhusets keramikverkstad leds av keramikern Katarina Jönsson. Genom Katarinas personliga intresse för RAKU-tekniken föddes idén till Bildhusets RAKU-dag. Husets egna sårskolebarn och alla avdelningarna på Södertulls långvårds-sjukhus bjöds in. Flera veckor i förväg hjälpte Bildhusets personal patienter och elever att tillverka skålar vilka sedan brändes i Bildhusets ugn så att de stod klara att glaseras på dagen R.

Dubbel värme

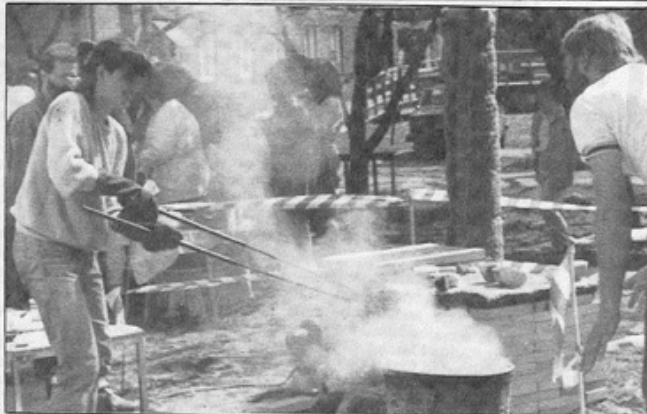
Ett hundratal patienter och personal från Södertull och andra sjukhem samt 50 sårskolebarn med lärare trängdes i värmen kring RAKU-ugnen. Medan man tålmodigt väntade på att den egna skålen skulle bli klar serverade Thomas och Mikael från Södertulls patientstimulerings varm korv och sårskoleläraren Reine Jernkvist demonstrerade hur man tillverkar flöjter av hans egenhändigt odlade bamburör. RAKU-festen avslutades inte förrän långt fram på eftermiddagen. I Bildhusets utställningslokal visades samtidigt en utställning av Katarina Jönssons egna RAKU-föremål.

Till hösten återkommer Bildhuset med ett nytt konstprojekt. I slutet av augusti planeras nämligen en skulpturveckas, då kreativiteten på nytt manas fram, hos alla som vill vara med.

JÖRGEN DAHL

Både det vackra värvädrat och värmen från RAKU-ugnen gjorde att det gick hett till i parken på Södertull (ovan)

Katarina Jönsson är ledare för keramik på Bildhuset där hon helt nyligt haft en egen utställning av egen keramik bränd i RAKU-ugn. På hennes initiativ har man nu startat RAKU-fest på Södertull, ett evenemang som ska bli årligen återkommande. (t h)

FOTOUTSTÄLLNING PÅ GYSINGEHEMMET

Onsdagen den 10 maj var det vernissage på Gysingehemmet. I stora samlingssalen trängdes patienter, anhöriga, personal och - andra besökare kring en fotoutställning som åtta av hemmets patienter gjort.

Det är fotograf Sonia Asberg-Sundström från Köping som under vintern och våren lett en studiecirkel i samarbete med studieförbundet Vuxenskolan i Sandviken.

Sonia har under en lång rad av år visat bilder och berättat på vårdinrättningar runt om i länet. Någon kom på idén att patienterna själva borde få ta bilder. Fritidskonsulenten inom Sandvikens sjukvårdsdistrikt, Anette Marklund, tog initiativ

vet till studiecirkeln på Gysingehemmet. Sammanlagt 11 gånger har Sonia träffat cirkeldeltagarna. I början gick det lite trögt, ingen ville fota, utan bara titta på. Endast en av patienterna hade tidigare haft en kamera. En av deltagarna hade ett gammalt foto föreställande honom själv. Det fotot betyder mycket för honom. "Då var jag lycklig".

Sonia började med att prata om bilder. Patienterna fick berätta vilka bilder de skulle vilja ta. "Jag vill ta en bild av solen", sa någon. En annan ville fotografera växter och träd. De första bilderna man tog var av det egna rummet. Var och en fick ta en bild av det som var viktigast för dem

i rummet. Stig, som varit fältflygare, tog en bild på vapenskölden med medaljerna från flygartiden. Några tog bilder av sin byrå eller av sin sång. Nästa steg var att dokumentera livet och arbetet på Gysingehemmet. Sedan tog man sig utomhus och fotograferade livet utanför hemmet.

Till sommaren ska man kanske åka på fotosafari till Eskilstuna Zoo. Utställningen visas på Gysingehemmet i 14 dagar, sedan vet man inte vad man ska göra med den. Kanske kan den gå på turné till andra sjukhus.

JÖRGEN DAHL

Succé för "Skaparveckorna"

GÄVLE Balkongen på det gamla trähuset Lilla Källbäck målas i all världens färger. Inne huset målar man också, bygger drakar och skulpterar. Barnens skaparglädje får verka fritt.

Drygt 150 barn anmälde sig när de fick chansen att måla och skapa på sommarlovet.

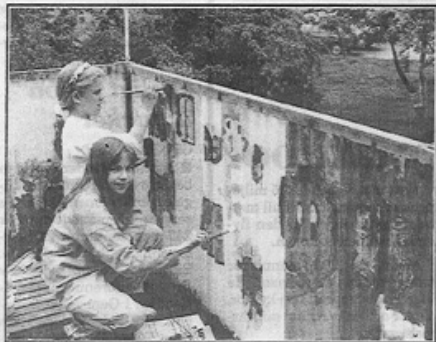
– Vi hade väntat oss ett 50-tal anmälningar, säger en glatt överraskad Jörgen Dahl, kul-

tursekreterare på landstinget med ansvar för bland annat verksamheten i Bildhuset Lilla Källbäck på Södertullsområdet i Gävle.

"Skaparveckorna" för skollediga barn är frukten av ett studiebesök som folk från kommunens fritidskontor gjorde på Lilla Källbäck i vintras.

Samarbetar

– Jag föreslog att vi kunde samarbeta och de lovade att fundera på saken. Efter ett tag hörde de av sig och gick med på förslaget, berättar Jörgen Dahl.

SOMMARLEDIGA. – Vi såg en broschyr om vad man kunde göra på sommarlovet och anmälde oss, berättar Elisabet Börjesson, 10 år, till höger, och Katarina Laaksometsä, 9 år.

Det är första gången som Bildhuset och fritidskontoret samarbetar och det tycks ha blivit en succé. Satsningen vänder sig till barn i åldrarna 6–15 år. Ett par är något yngre och någon är äldre.

Välja fritt

Barnen får väva, skulptera, måla och bygga drakar. De delas in i mindre grupper som leds av konstnärer.

– De får ägna sig åt fritt måleri. De får välja vilka motiv som helst, jag kan komma med tips men inte styra på något sätt, säger konstnären Hjärdís Johansson som övervakar balkongmålningen.

– Jag läste om det här i en broschyr om vad man kunde göra på sommarlovet, berättar Elisabet Börjesson, 10 år, balkongmålare från Hedesunda.

Under den här veckan och tre dagar i nästa vecka får hon och ett 40-tal andra barn vistas på Bildhuset. Senare i sommar kommer ytterligare två barngrupper med cirka 40 i varje hit.

Lär om färger

I ett av rummen lär Christer Linde ut hur man kan utnyttja färgerna, hur man kan få fram kontraster i bilden och hur varma färger som rött och brunt tycks närma sig ögat medan kalla färger som blått och vitt drar sig från ögat.

SKAPAR. Ylva Lundqvist, 5 år, visar sin bild av ett äppelträd, målad på Bildhusets skaparvecka.

– Sen ska barnen få jobba två och två och måla bilder som de sedan ska täcka trädstammarna därborta med, säger Christer Linde och kikar ut genom fönstret.

– Jag anmälde mig till det här för jag ville lära mig mer

om hur man målar. Hemma brukar jag måla med oljefärger när jag får tid, berättar Johan Lundback, 13 år, som just har täckt hela papperet med röd färg.

ANDERS EKLIND

Genom ett samarbete med fritidsförvaltningen inom Gävle kommun anordnade Bildhuset somrarna 1991 och 1992 s.k. "Skapardagar" för kommunens sommarlovslediga barn. Aktiviteten fanns med i kommunens katalog över sommarlovsaktiviteter. Ca 150 barn deltog varje sommar. (Arbetsbladet 14 juni 1991).

Skrotskulptur på Bildhusets balkong under skapardagarna 1991. Konstnär Lars Eriksson med elever på sommarlov. (HJB)

Yvonne Jonsson från Lindängens dagcenter har vernissage i Bildhusets galleri 1991. (HJB)

Bildhuset tog fram en serie vykort med motiv från verksamheten. Den skrattande tigern är ett parti av en större väggmålning som ingår i en offentlig miljögestaltning inom Södertulls vårdinrättningar. Omsorgstagare från Lindängens dagcenter har arbetat under ledning av konstnären Inga Andersson från Bildhuset.

Små bildvävar utförda av barn från särskolor i Gästrikland. (HJB)

Introduktionskurs i bildterapi för vårdpersonal och konstnärer, ledd av konstnären Marga Boustedt (med ryggen mot kameran) 1988. (HJB)

Konstnären Annie Ahl. Som anställd konstnär hade man egen ateljétid i Bildhuset på betald arbetstid en dag per vecka. (HJB)

Gropbränning av keramik under ledning av konstnären Katarina Jönsson (HJB)

Förberedelser inför växtfärgning (Konstnären Weronica Tennemar med en av sina elever). (HJB)

Yvonne Jonsson från Lindängens dagcenter hade ateljé och handledare på Bildhuset, och senare även i kulturförvaltningens nya lokaler. Hennes tryckta gardiner och bildvävar köptes in till flera av länets sjukhus. (HJB)

Konstnären Inga Andersson under förberedelser inför drakflygning på Södertulls sjukhus 1987 (ÅL)

Weronica Tennemar (t.h.) ger handledning i bildväv (DB)

Konstnären Christer Linde, Bildhuset, arbetar med en banderoll i samband med Landstinget Gävleborgs deltagande i Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg 26 – 29 september 1991.(DB)

Hjärdis Johansson-Becker (t.v.) under fortbildningsdagar för personal inom omsorgsverksamheten. (DB)

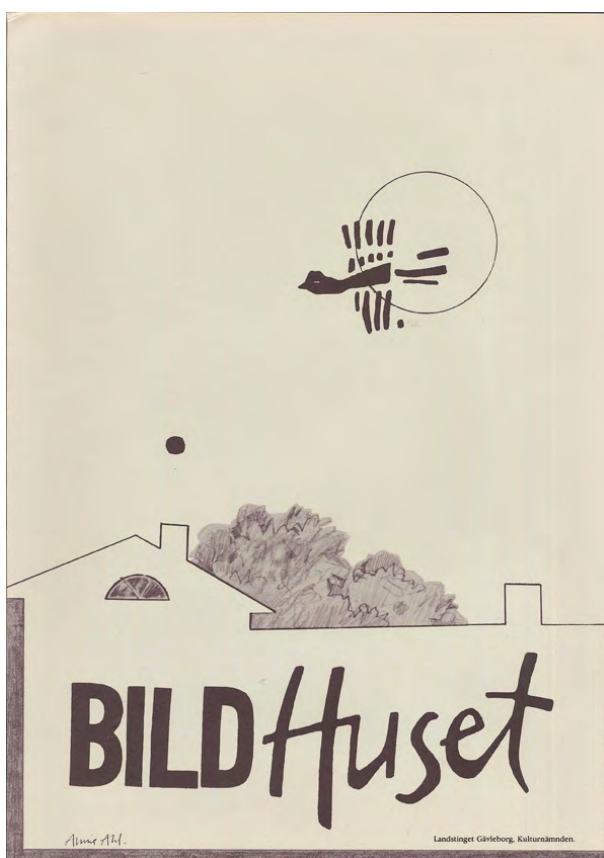
*Man med Alzheimers sjukdom beskriver sin förändrade kroppsuppfattning med hjälp av bilder.
(Från Inga Anderssons arbete med geriatrikpatienter på Bildhuset i början av 1990-talet.)*

Demensavdelningens personal visste inget om B:s uppväxt förrän hon tillsammans med Bildhusets Inga Andersson började göra bilder med motiv från barndomens sameby. Genom samtidig aktivering av olika kommunikativa och kreativa funktioner och med bilden som kumulativt dokument växte en berättelse fram som personalen kunde återknyta till i samtalen med B. (Målning: "Barndomens sameby", B. M.)

Personal från landstingets kulturförvaltning under en workshop med screentryck på Bildhuset 1992. (DB)

Bildhusets informationsmapp med bl a erbjudanden om kurser och utbildningar. Design: Annie Ahl

Skådespelaren och regissören Daniel Benier improviserar teater tillsammans med särskoleelever. (HJB)

Hannu Remes - elev från konstskolan som just nu ställer ut på Bildhuset Lilla Källbäck.

Hannu Remes heter en av eleverna som går tredje året på konstskolan i Gävle. Nu ställer han ut på Bildhuset Lilla Källbäck på Södertullsområdet i Gävle. Där ägnar man sig åt bildanalys i stor utsträckning.

Bild som terapi, som ett medel att förstå det inre, kanske som hjälp till att frigöra det.

konst

Tillsammans med konstskolan sker nu ett samarbete. Dels får elever ställa ut på Lilla Källbäck, "göra sin debut", dels får ett par elever nu under våren gå här en halvdag i veckan. Ett par praktikanter ska också gå här.

Till bildanalys i vid bemärkelse har landstinget som driver Bildhuset sannolikt mer pengar än konstskolan, vilket också Jörgen Dahl på bildhuset påpekar.

Så till Hannu Remes. Han visar en hel del: Kroki, små enkla saker som inte alls är oävnade. En

relief, några skulpturer, lite fnyrdiga, men också "rustika", alla fantasifulla. Akvarell och pastell gärna i en sorts collageaktig utseende. En hel del är suggestivt, med en sensuell touch, med äpplen som delar i skapelsen.

Hannu Remes tycker om de utförliga titlarna: "Alla är vi änglar", "Trött på 90-talet", "utåttäckande tankar - inåttäckande drömmar": Risker är att han först blir övertydd sedan bara suddig. "Allt genom gömmer vi oss" är dock ett tema värt att fundera över.

□ □ □

Bildhuset möjliggjorde för eleverna vid Gävle Konstskola att för första gången arrangera och marknadsföra sin egen, offentliga utställning samt att praktisera i skarpt läge i husets ordinarie verksamhet. (Gefle Dagbl. 1989)

Bildhuset revs 1993 efter att merparten av geriatrik och omsorgsverksamhet bytt huvudman. (JD)

Arkivfoto: GUN WIGH

Bildhuset är borta. Bildhuset Lilla Källbäck vid Södertull är nu ett minne blott. Byggnaden är riven och verksamheten nedlagd. Den här bilden togs i september när rivningen påbörjats.

Sista bilden

Bildhuset ett minne blott

GÄVLE

Bildhuset Lilla Källbäck på Södertull fick en femårig historia. Nu är byggnaden riven och verksamheten nedlagd.

Kultursekreteraren Jörgen Dahl på landstinget tycker att det är mycket tråkigt.

– Det var en fantastisk arbetsplats och en bra verksamhet som uppmärksammades även utomlands.

Jörgen Dahl var med från början när Bildhuset startade 1988.

Den tidigare rivningshotade byggnaden Lilla Källbäck hade då renoverats och det sjöd av skapande aktiviteter i huset. Framförallt utvecklingsstörda barn men även åldersdementa och psykiskt sjuka hade dagverksamheten förlagd där.

Bildhuset ordnade också utställningar och de tre senaste somrarna hölls tillsammans med fritidskontoret konstläger för lediga skolbarn.

– Verksamheten var billig

och driftskostnaderna låga, säger Jörgen Dahl, men kommunen var inte intresserad att ta över.

Den här typen av verksamhet förs alltmer över från landsting till kommuner.

Johan Höjer, kulturintendent på Gävle kommun, säger att det inte varit aktuellt att kommunen skulle ta över Bildhuset.

Däremot håller kommunen på och drar igång en bild- och kulturskola i vilken även särskolans elever på sikt kommer

att inlemmas.

På Landstingsfastigheter Gävleborg uppger Anders Kaar att Bildhuset var i dåligt skick och att landstinget måste minska sina ytor och få ner driftskostnaderna.

När så kontraktet med Bildhuset gick ut gjorde landstingets kultur- och utbildningsförvaltning bedömningen att byggnaden inte behövdes. Det fanns inte heller någon annan tillräckligt intresserad hyrespekulant.

MARTHA BONN

Förteckning över medverkande fotografer

Hjördis Johansson Becker (HJB)

Daniel Benier (DB)

Jörgen Dahl (JD)

Åsa Lindgren (ÅL)

Sven Östberg

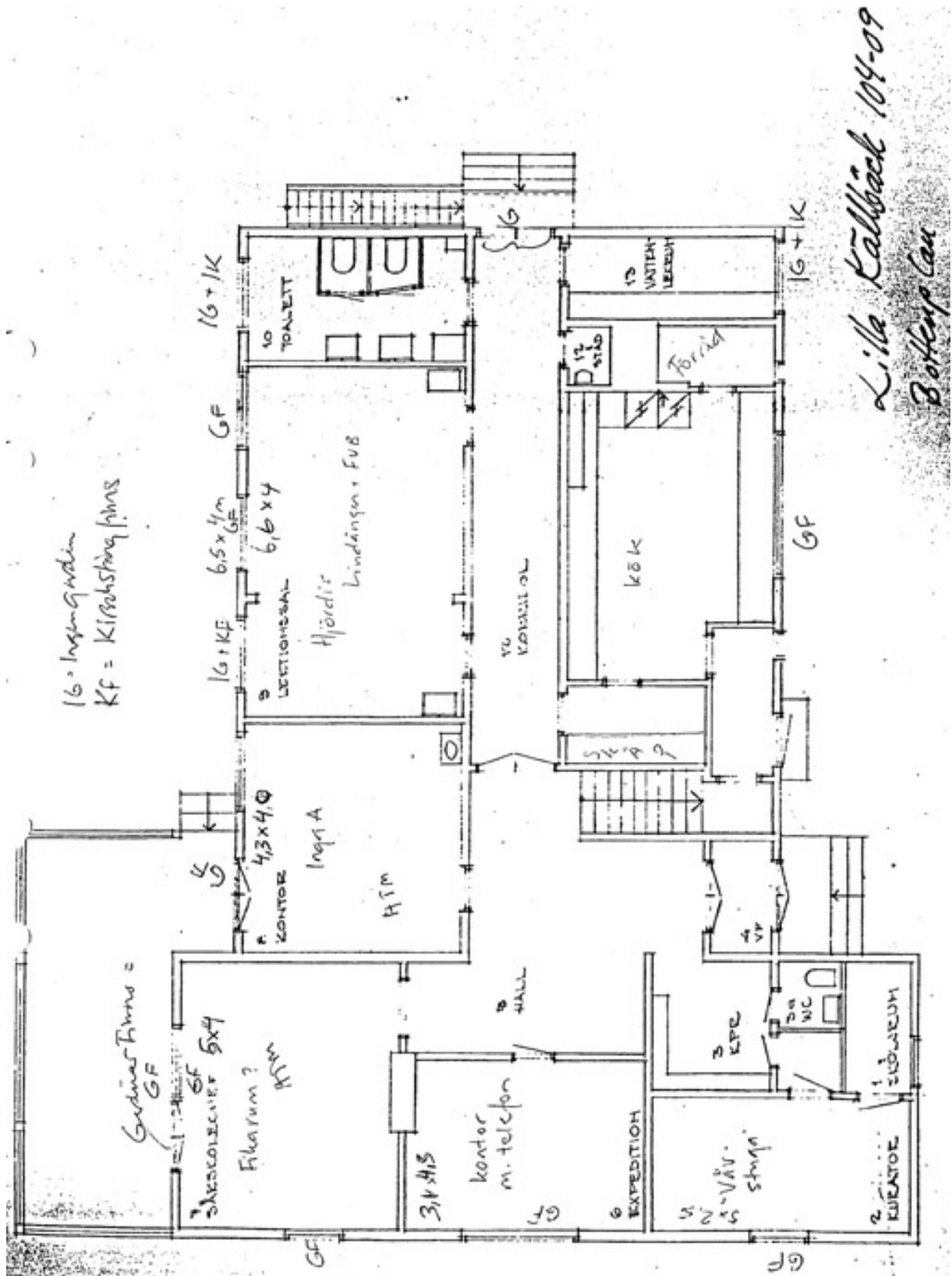
Bilagor:

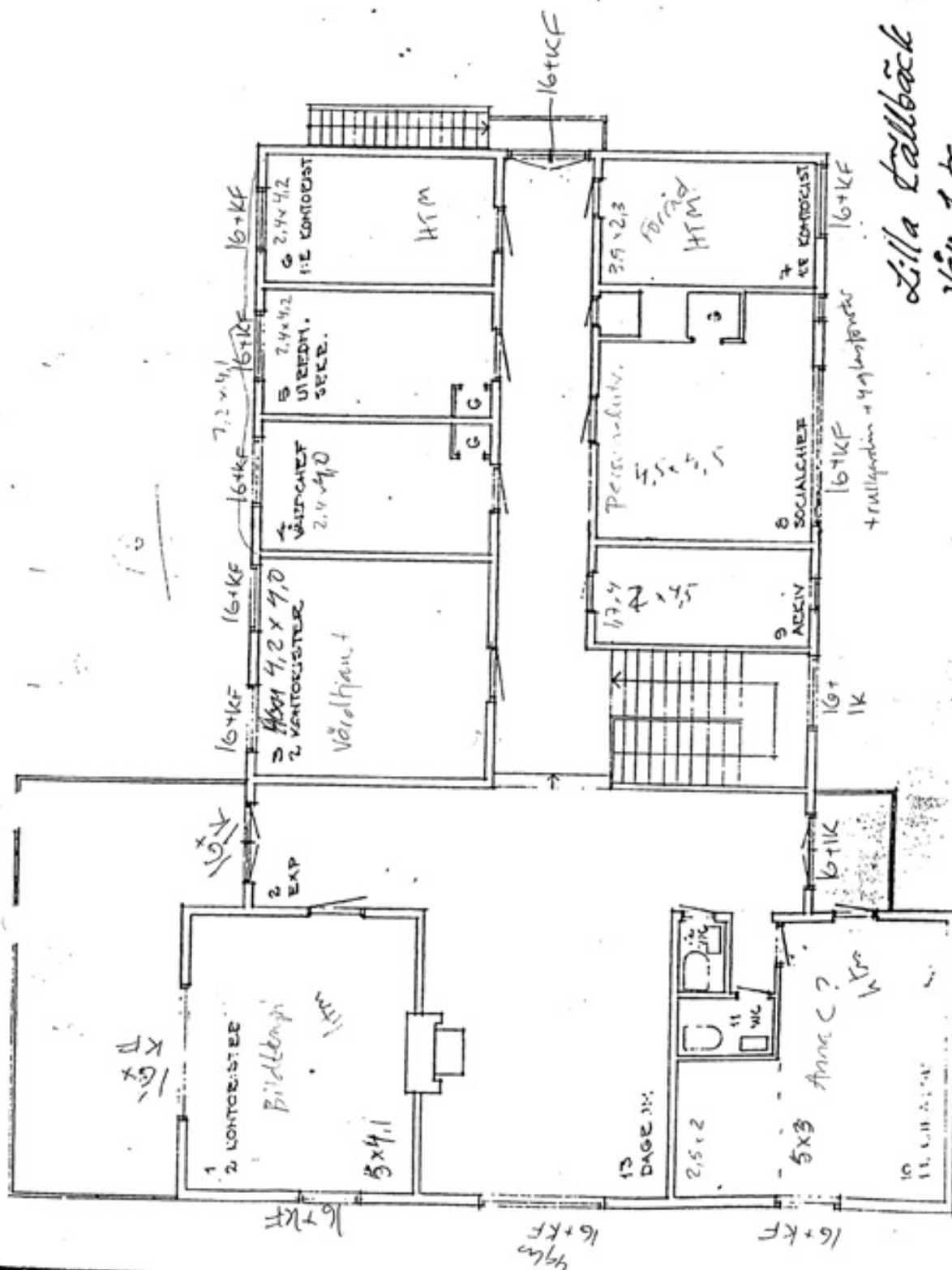
1. Planlösning för Bildhuset	s. 41
2. Kulturnämndens PM ang. försöksverksamhet med Bildhuset 1987	s. 43
3. Projektet förankrat i landstingets förvaltningsutskott	s. 48
4. Slöjdhuset i Bollnäs, verksamhetsberättelse 1991	s. 49
5. Konst & terapi, 15 aug. – 6 sept. 1987	s. 51
6. Konferens om uttryckande terapiformer 2 – 3 okt. 1986	s. 54
7. Reportage i Landstingsvärlden 1988	s. 58
8. Bildhusets verksamhetsberättelse hösten 88 / våren 89	s. 61
9. Arts in Hospital, (FN-symposium I Toulon 1992)	s. 71
10. Planer på en ny konstskola	s. 75
11. Bildhusets utbildningskatalog 1992	s. 76
12. Förteckning över material i Region Gävleborgs arkiv	s. 96

I keramikverkstaden (HJB)

Bilaga 1. *Planlösning Bildhuset (Bottenplan och 1 tr.)*

Lilla Lällbäck 104-0
Vå 1 H

Bilaga 2. Försöksverksamhet med Bildhuset behandlas i Landstingets Kulturnämnd i juni 1987.

PM

UK-förvaltningen, G Haag, Ld

1987-06-08

XL8706-1117

KULTURNÄMNDEN

Försöksverksamhet med "Bildens hus"

Allmänt

Kulturnämndens möjligheter att förverkliga en regional konstpolitik bygger idag på att nämnden erhåller medel i enlighet med den så kallade enprocentsregeln. I ett läge då landstingets byggnation minskar, minskar också stödet till regionens konstliv. Jämfört med det stöd landstinget ger teater och musik är bildkonsten missgynnad.

Kulturnämndens konstverksamhet har hittills varit alltför inriktad på utsmyckning och i alltför liten utsträckning på pedagogisk verksamhet, bl a beroende på otillräckliga personella resurser. Större kraft bör i framtiden ägnas åt att öka medvetenheten om och lusten till bilder och bildskapande, främst bland unga människor. Det är i det sammanhanget tillfredsställande att läns museet förbereder ett större bildprojekt riktat mot länets skolelever.

Det är främst inom vården som landstinget hittills arbetat pedagogiskt med konst. Länskonstnärer har framgångsrikt arbetat med förståndshandikappade, med senildementa och med psykiskt sjuka patienter. Vid Bollnäs psykiatriska sjukhus arbetar t ex klinikchef Birgitta Post med bildterapeutisk verksamhet vilket gett positiva resultat.

Studieförbundens estetiska verksamhet utgör en viktig länk i samhällets konstliv. Med studiecirklar, kulturgrupper och projektarbeten stimuleras människor till eget bildskapande för att komplettera kulturinstitutionernas utbud.

Kulturrådet har i sin rapport "Kultur i studieförbunden" särskilt betonat vikten av att studieförbunden i dessa

L/GH

Sammanhang samarbetar med yrkesverksamma kulturutövare. Då det gäller bildkonst kan man emellertid konstatera att detta fortfarande förekommer mycket sparsamt. Mycket av studieförbundens estetiska verksamhet går också mer ut på att skapa "amatörkonstnärer" än att seriöst utveckla vars och ens verkliga behov och förutsättningar.

"Bildhus" ett bildens allaktivitetshus

Det är utifrån dess perspektiv förvaltningen tankar omkring ett "Bildhus" vuxit fram. Ett sådant hus skulle kunna fungera som ett kreativt bildcentrum. Målsättningen skulle vara att stödja yrkesverksamma bildkonstnärer som behöver ateljéutrymme och utställningsytor under kortare tid för vissa projekt; att ge människor möjlighet att på ett medvetet sätt använda och utveckla sin estetiska kreativitet i bl a levande verkstad och genom olika former av kurser och studiecirklar; att nå nya grupper genom samarbete med t ex förskolor och vårdskolor; att arbeta terapeutiskt bl a genom samarbete med bildterapeuter och vårdinrättningar. Studieförbunden skulle kunna driva bildcirklar och bildprojekt i huset. Föreningar och organisationer inom bildkonstens område skulle få disponera vissa rum för sin verksamhet. Landstingets kulturnämnd skulle också - gärna i samarbete med kommunens kulturnämnden kunna bedriva egen utåtriktad verksamhet i huset genom utställningar, föreläsningar, konferenser och projektanställningar av pedagoger och animatörer.

Landstingets kulturnämnd skall ha det övergripande ansvaret för huset och verksamhetens inriktning. De konstnärer, föreningar och andra som under perioder får disponera utrymmen i huset ska som motprestation sköta vissa löpande uppgifter såsom fastighetsskötsel och caféverksamhet samt bidra till verksamheten genom t ex utställningar, cirklar och föreläsningar.

L/GH

PM

UK-förvaltningen, G Haag, Ld

1987-06-08

XL8706-1117 3

Lilla Källbäck

Bildhus skulle i princip kunna finnas i länets alla kommuner. Landstingets kulturnämnd föreslås engagera sig i ett pilotprojekt för att pröva idén och skaffa vidare erfarenheter.

Ett för ändamålet lämpligt hus finns för närvarande disponibelt i Gävle. Lilla Källbäck, på Södertulls sjukhusområde, som tidigare inrymt delar av landstingets social- och omsorgsförvaltning står tomt sedan februari. Landstinget äger fastigheten, som är på sammanlagt 420 kvadratmeter, och tekniska avdelningen utreder för närvarande husets framtida funktion. Enligt förvaltningens uppfattning, eftersamråd med tekniska avdelningen, kan huset tas i bruk som bildhus efter smärre reparationer.

Nödvändiga investeringar före 1988-12-31

Målning	5.000 kronor
Div byggkostnader så som wc och ramp för rörelsehindrade	5.000 kronor
Oförutsett	5.000 kronor

Kostnadskalkylen förutsätter dels att målningsarbetet ombesörjs av förvaltningens egen personal samt att sjukhusets driftsavdelning hjälper till med att bygga ny ramp osv. Om huset skall användas efter den 1 januari 1989 måste hela elinstallationen bytas till en kostnad av ca 300.000 kronor.

Driftkostanden uppgår till ca 30.000 kronor varav kostanden för värme och vatten till 25.000 kronor och för el 5.000 kronor.

L/GH

Försöksverksamhet med bildhus vid Lilla Källbäck

Som framgått ovan drivs inom landstinget redan nu olika bild- och bildterapeutiska verksamheter riktade mot dom egna institutionerna. Konstnär Inga Andersson leder t ex bildverksamhet för lätt senildementa, Hjärdís Johansson bildverksamhet för utvecklingsstörda vid Lindängens dagcenter, Gävle vårdhögskola genomför bildprojekt som led i undervisningen osv. Redan pågående bildverksamheter skulle således kunna få erbjudas lämpliga lokaler i Lilla Källbäck, samtidigt som de utvidgades mot nya grupper, gärna i samarbete med studieförbunden.

För att öppna verksamheten mot samhället och föreningslivet skulle organisationer och föreningar inom konstområdet som länskonstföreningen och KRO kunna erbjudas lokaler i huset. En atelje kan också erbjudas länets konstnärer för tidsbegränsade projekt.

Eftersom det är en ny verksamhet som skall bedrivas inom ramen för en blygsam budget, bör verksamheten startas försiktigt för att sedan byggas ut allt eftersom man får nya erfarenheter och upplever nya behov. I mitten av år 1988 får kulturnämnden utvärdera verksamheten och bedöma möjligheterna till en fortsättning.

Sammanfattning

Kulturnämnden har i sitt förslag till nytt kulturpolitiskt handlingsprogram initierat tanken på så kallade "bildhus", konstnärliga allaktivitetshus riktade så väl mot landstingets egna institutioner som mot samhället i övrigt. Tanken är att genom att ge möjlighet till egna aktiviteter skapa förutsättningar för större förståelse för konstens funktion och kvaliteter. Verksamheten erbjuder också sociala och terapeutiska möjligheter.

L/GH

PM

UK-förvaltningen, G Haag, Ld

1987-06-08

XL8706-1117 5

Lilla Källbäck utgör en lämplig anläggning att bedriva en försöksverksamhet i, eftersom drifts- och investeringskostnaderna kan hållas på en relativt låg nivå.

Förslag

Kulturnämnden föreslås besluta

att hemställa hos förvaltningsutskottets byggnad- och upphandlingsdelegation att få disponera Lilla Källbäck under 1987 och 1988 för försöksverksamhet med "Bildens hus", samt

att driftkostanden, ca 20.000 kronor år 1987 och ca 40.000 kronor år 1988 täcks med medel ur anslaget för kulturverksamhet på landstingets egna institutioner.

Kansliet

Gunnar Haag

L/GH

Kulturassistent Lilith Dahlgren, kultursekreterare Jörgen Dahl och kulturchef Gunnar Haag framför Lilla Källbäck på Södertulls sjukhusområde i Gävle.

Satsningen på Bildhuset gavs stort medialt utrymme i landstingets interna information. Tanken var att skapa intresse för verksamheten bland beslutsfattare och personal inom vård och omsorg.

Bilaga 4. Slöjdhuset i Bollnäs

LANDSTINGETS KANSLI GÄVLE Ank. 1992-05-07 D:nr _____

BOLLNÄS SJUKVÅRDSDISTRIKT
S L Ö J D H U S E T
821 81 BOLLNÄS
Linnéa Blom Jerväus

(1-2) 1

1992 01 24.

S L Ö J D H U S E T S V E R K S A M H E T 1 9 9 1.

Slöjdhusets verksamhet har år 1991 fått en god start. Vi har tillsammans med NFH (NÄMNDEN FÖR HEMSLÖJDSFRÅGOR) drivit igång olika projekt med huvudsyfte att sprida kultur/slöjd i vården. Målsättningen har varit att nå personalen i Gävleborgs län, alla vårdkategorier. Främst för att stötta, utbilda-inspirera till slöjd och hantverk. Vår huvudsakliga uppgift har varit och blir att under kursdagarna ge en god och informativ kurs i någon ortstypisk slöjd förankrad till folkkonst och tradition, som i ett senare skede ger patienterna glädje och stimulans.

Slöjdhuset har arbetat med en arbetsgrupp och en ledningsgrupp där riktlinjer dragits fram för verksamheten.

På grund av få medarbetare i slöjdhuset valdes två områden att arbeta mera koncentrerat med. 1). Får och ull samt 2). Gamla målningstekniker. Konsthantverkare och slöjdare har varit projektanställda som handledare.

Får och ull kurserna har varit förlagda med en dag i naturen ute på en fårfarm med klippning, tvättning, rengörning och sortering av ullen. Andra dagen kardning och tovnings i Slöjdhusets lokaler. Teoretiskt har kursdeltagarna fått kunskaper om fårets år, olika fårraser, användningsområden och egenskaper. Skinnsömna har också några kurser omfattat med mönstertillverkning, tillskärning, applikationer och olika sömnadstekniker.

Gamla målningstekniker har omfattat tillverkning av egna färger, färgkombinationer, färgskalor och blandning av äggtemprafärg. Egna mönsterkompositioner och målning av spånkorgar. Kursdeltagarna har också fått pröva på schablonmålning och lärt sig tillverka schabloner för vägg-, tapetbårds- och dekorationsmålning.

Kurserna har varit avgiftsbelagda, ca kr 200:-/deltagare/dag inklusive material.

En grupp patienter från en långvårdsavdelning psykiatrisk klinik tillsammans med avdelningspersonal har deltagit en gång per vecka. Första sammankomsten startade med besök på en fårfarm, därefter har gruppen arbetat med ull i Slöjdhuset. Verksamheten har bedrivits med en handledare i samarbete med ett studieförbund.

Besök på skolor, läroanstalter och mötessammankomster har gjorts fortlöpande under året.

Under 1991 deltog 70 personer i utbildning och ca 400 personer i form av öppet hus, informationsdagar, studiebesök och stöddagar i Slöjdhuset.

I två videofilmer och fotografering har gjorts på verksamhetens framskridande för dokumentation.

()

()

;

)

Edith Kramer
New York

Sigridur Björnsdottir
Reykjavik

**KONST
&
TERAPI**

15 aug - 6 sept 1987
Hälsinglands museum
Öppet vard 9-16
lör sönd 12-16
Storgatan 31, Hudiksvall
tel 0650-13188

**UTSTÄLLNING
BILDTERAPI-
SEMINARIER**

FRITT INTRÄDE Hälsinglands museum Landstingets kulturnämnd

KONST OCH TERAPI : Art and Art Therapy

Program

Lördag 15 aug

- 1300 - 1400 VERNISSAGE BILDERAPIUTSTÄLLNING. Målningar tillkomna i bildterapi eller bild-workshops för Sigríður Björnsdóttir.
Utställningen öppnas av ordföranden i landstingets kultur nämnd Karin Garherr, Gävle.
- 1400 BILDERAPISEMINARIUM
- 1400 - 1420 "Kan konst och kultur få rum i vården?" Öppningsanförande av kultursekreteraren i landstinget Jörgen Dahl
- 1420 - 1430 "Om Bildterapi i Europa, USA och Sverige - en kort utblick" Överläkare Ingegerd Baltatzis-Hansson, Hudiksvall
- 1430 - 1515 "Erfarenheter av bildterapi med barn på sjukhus och andra bild-terapi erfarenheter från Island, England, Danmark m.m." Bildterapeut och konstnär Sigríður Björnsdóttir, Reykjavík, Island.
- Paus. (Juice. Kaffe.)
- 1615 - 1715 "Barn och konst" Carlo Derkert, Nationalmuseum, Stockholm.
- Paus. (Middag kan intagas på närbelägen restaurang.)
- 1830 - 1930 "Art with Violent Prisoner, and with Delinquent Youth" Konstnärerna bildterapeuterna Edith Kramer, New York och Sigríður Björnsdóttir, Island.
- /1930 - 2130/ Eftersitts kan anordnas med liten förtäring (å c:a 50 kr) med tillfälle till diskussion. Förhandsanmälan senast kl 14 på utlagd lista. Information: Ingegerd Baltatzis-Hansson eller Jörgen Dahl. (Tel. 0650-13188, 026-188400 resp.)

Söndag 16 aug.

- 1300 - 1400 "On Art, Art Therapy and Society at Large" Konstnär, bildterapeut och författare Edith Kramer, New York, USA.
- 1400 - 1600 VERNISSAGE KONSTUTSTÄLLNING Edith Kramer Sigríður Björnsdóttir
Utställningen öppnas av museichef Claes-Göran Forsberg.

Lördag 22 aug.

- 1330 - 1430 "Att reda ut och behandla. Bildens betydelse i barnpsykiatri." Bildterapeut Marjatta Utter, BUP-kliniken, Sundsvalls sjukhus.

Lördag 29 aug.

- 1330 - 1400 "Drömbildens helande kraft" Psykoterapeut Rom Embrey, Delsbo.
- 1400 - 1500 "Bildspråket i skolvärlden" Bildlärare, bildterapeut och författare Jan Thomaeus, Stockholm.

Lördag 5 sept. BILDTERAPISEMINARIESERIEN AVSLUTAS:

- 1215 - 1230 "Konsten och människoläkeriet - vad förenar?"
Barnpsykiater Ingmar Lagergård, Göteborg
- 1230 - 1300 "Att ta vara på barns fantasi och skapande styrka vid sjukdom - erfarenheter från barnsjukhus m.m."
*Medicine hedersdoktor, f.d. byrådirektör vid socialstyrelsen
Ivonny Lindqvist, Stockholm*
- 1300 - 1345 "Yttre och inre bilder och rum. Arkitektur som läkekunst?"
Professor vid Konstfack, arkitekt Jan Ahlin, Stockholm och Lund
- 1345 - 1415 "Att gestalta och kommunicera i bild. - Bildkonstnärens möjligheter att bli bildpsykoterapeut."
*Psykolog och bildterapeut, ordf. i Svenska bildterapi-föreningen
Ulla Blohm, Stockholm.*
- *Paus. (Juice. Kaffe.)*
- 1515 - 1645 "Bild, bildterapi och samhället i stort - hur söka en ny riktning?"
*Paneldiskussion med tillfälle till frågor från auditoriet.
Deltagare:
Ingmar Lagergård, diskussionsledare
Ivonny Lindqvist
Ulla Blohm
Marjatta Utter
Jan Ahlin
Jörgen Dahl
Politiker*

Ett urval litteratur om bildterapi och kreativitet på svenska:

Edith Kramer *Bildterapi för barn*
Jan Thomaus *Vart tar alla begåvade barn vägen? En antologi.*
" *Den förnekade bilden*
Ivonny Lindqvist *Terapi genom lek*
Lindqvist, Klackenborg, Lind *Barnet och sjukhuset*
D W Winnicott *Lek och verklighet*
Knut Brodin *Barnbild och bildspråk*
Herbert Read *Konst och personlighet*
Rollo May *Modet att skapa*
Artiklar i Bildterapitidningen

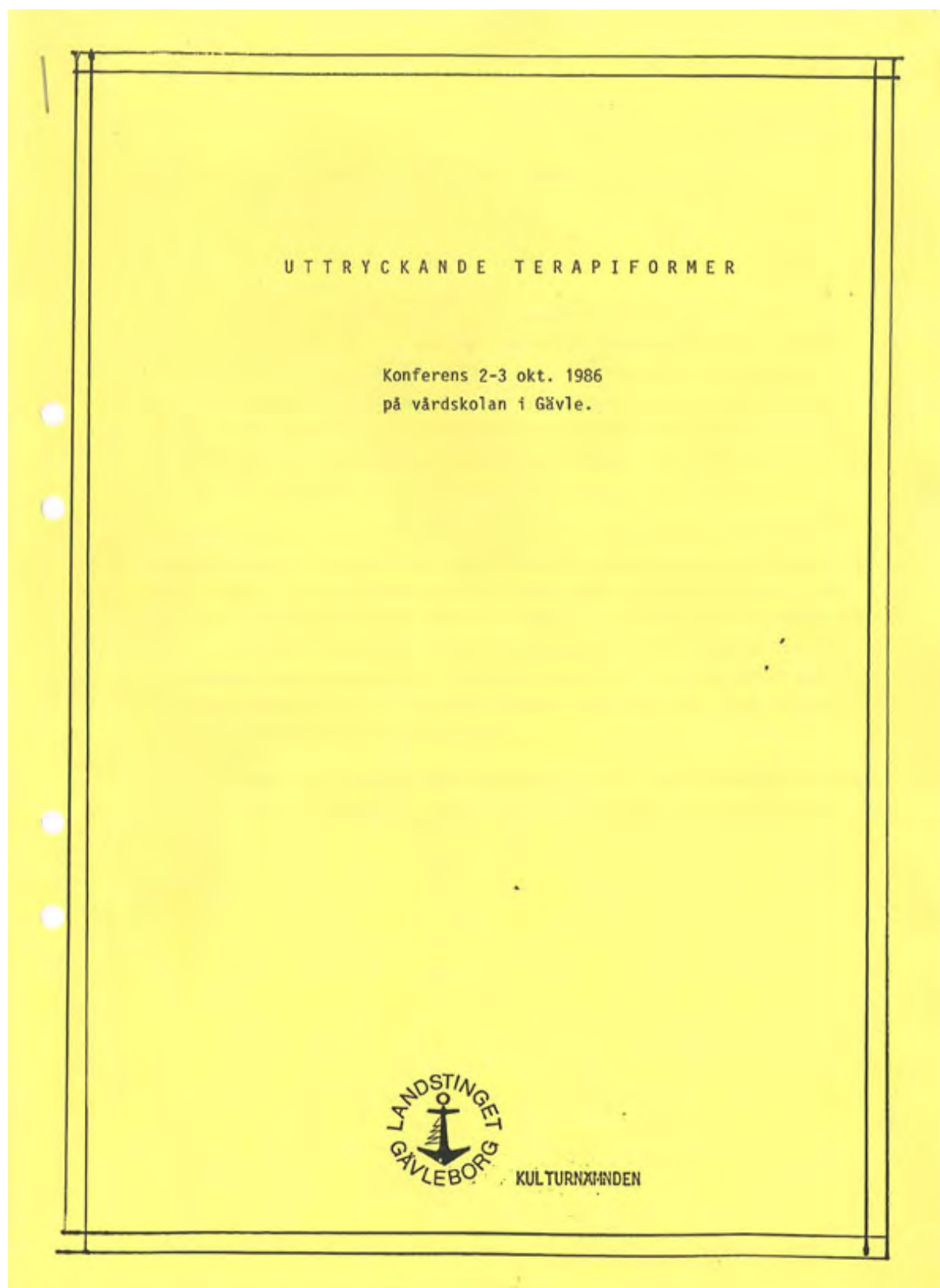
Välkommen till "KONST OCH TERAPI"!

Hälsinglands Museum Kulturnämnden Gävleborgs läns landsting

OM KONST. En konstens uppgift är att forma en bro mellan människans inre och yttre värld. Konsten möjliggör ett återvändande till människans urflöden. Genom denna kan människan nå kontakt med sina gömda resurser, utvidga sin personlighet och finna vägar för sin egen utveckling. Konsten förmår skapa ordning och harmoni i människans kaos och möjliggör en djupare konfrontation mellan människor.

OM BILDTERAPI. Olika konstutövningar kan användas i terapi och vårdarbete. Bildterapi är ett delområde. Bildterapeutens insikter i konstutövning och hans/hennes förmåga att behärska denna är en nödvändighet i yrket i-förening med med en psykoterapeutisk kunskap och färdighet.

Bilaga 6. Konferens om uttryckande terapiformer

UTTRYCKANDE TERAPIFORMER

Program för konferens 2-3 oktober 1986
Vårdhögskolan i Gävle

Torsdagen den 2 oktober

09.00 - 09.30	Godmorgon och välkomstkaffe																		
09.30 - 09.45	Inledningsanförande																		
09.45 - 10.30	Här de konstnärliga uttrycken plats och tid i vården och inom vårdpolitiken? - Föreläsning av överläkare Ingegerd Hansson-Baltatzis																		
11.00 - 12.15	Workshops (forts e.m.)																		
	<table><tr><td>A</td><td>B</td><td>C</td><td>D</td><td>E</td><td>F</td></tr><tr><td>Synnöve</td><td>Sten</td><td>Rom</td><td>Margareta</td><td>Ingegerd</td><td>Elisabet</td></tr><tr><td>Friis</td><td>Bunne</td><td>Embrey</td><td>Wärja</td><td>Hansson- Baltatzis</td><td>Olander</td></tr></table>	A	B	C	D	E	F	Synnöve	Sten	Rom	Margareta	Ingegerd	Elisabet	Friis	Bunne	Embrey	Wärja	Hansson- Baltatzis	Olander
A	B	C	D	E	F														
Synnöve	Sten	Rom	Margareta	Ingegerd	Elisabet														
Friis	Bunne	Embrey	Wärja	Hansson- Baltatzis	Olander														
12.15 - 13.30	LUNCH																		
13.30 - 14.45	Workshops (forts från f.m.) Därefter KAFFE																		
15.00 - 16.00	Bildterapi i sjukvården. Vad är det, hur kan man få till den? - Föreläsning av överläkare Ingegerd Hansson-Baltatzis.																		
16.30 - 18.00	MIDDAG																		
18.00 - 19.00	Ordets, Tönens och Bildens helande kraft. - Erland Zetterqvist																		
19.00 - 20.00	Kvällssamvaro. Sång och musik samt enklare förtäring. Bl a leder Synnöve Friis sällskapsdanser.																		

Fredag den 3 oktober

09.00 - 09.15	Inledning												
09.15 - 10.00	Föreläsning om musikterapi av Sten Bunne (Därefter KAFFE)												
10.30 - 11.45	Workshops (forts e.m.)												
	<table><tr><td>A</td><td>B</td><td>C</td><td>D</td><td>E</td><td>F</td></tr><tr><td>Synnöve Friis</td><td>Sten Bunne</td><td>Rom Embrey</td><td>Margareta Wårja</td><td>Ingegerd Hansson- Baltatzis</td><td>Elisabet Olander</td></tr></table>	A	B	C	D	E	F	Synnöve Friis	Sten Bunne	Rom Embrey	Margareta Wårja	Ingegerd Hansson- Baltatzis	Elisabet Olander
A	B	C	D	E	F								
Synnöve Friis	Sten Bunne	Rom Embrey	Margareta Wårja	Ingegerd Hansson- Baltatzis	Elisabet Olander								
12.15 - 13.00	LUNCH												
13.00 - 14.45	Workshops (forts från f.m.)												
14.30 - 15.30	Sammanfattning/avslutning												

GÄVLEBORGS LÄNS LANDSTING

KANSLIET

Funktelefon, landstyggen

Utbildnings- och kulturförvaltning, J Dahl

Öffnningstid

PM

Datum

1986-03-10

Om

Bladnr

1 (2)

Dokumentation

Till Hälso- och sjukvårdsavdelningen
Bengt Wallin

Konferens om uttryckande terapi, hösten 1986

Landstingets kulturnämnd har diskuterat behovet av att anordna en konferens om s k "uttryckande" eller "estetiska" terapiformer.

Med denna samlande beteckning avses sådan terapi som har sin grund i någon av de estetiska uttrycksformerna musik, drama, bild och rörelse. Det är i sammanhanget viktigt att dra en klar skiljelinje mellan terapi och annan kulturell eller estetisk verksamhet i vården. Med terapi avses här planlagd och individuellt riktad verksamhet ledd av kvalificerad personal. Jämförbara yrkesgrupper är t ex logopedier, sjukgymnaster och psykoterapeuter.

De gestaltande terapiformerna används främst för att upptäcka och bearbeta undermedvetna behov och sådana psykiska tillstånd som inte låter sig identifieras på verbal väg, och används framgångsrikt bl a vid behandling av psykosomatiska symtom. Musikterapi används också t ex för att träna perception, motorik, tal, identitet och sociala färdigheter.

Traditionen att använda uttryckande terapi i vårdsammanhang är lång. I USA har i över trettio år dessa terapiformer varit en accepterad gren inom sjukvården och inom habiliteringen av handikappade. I svensk vård är uttryckande terapi fortfarande ovanlig, till stor del beroende på att det ända tills nu funnits så få kvalificerade terapeuter, men också beroende på att denna form av terapi kanske inte ansetts tillräckligt naturvetenskapligt förankrad. I de fall där uttryckande terapi förekommer i svensk vård sker det nästan uteslutande inom ramen för arbetsterapiernas verksamhet eller i studiecirkelform. Dessa konstruktioner är oftast otillfredsställande eftersom en framgångsrik behandling kräver tid och flexibilitet men också förutsätter integration i ett totalt vårdprogram. Terapeuten bör därför ingå i ett team bestående av t ex läkare, psykolog och andra terapeuter.

Det faktum att vi i vårt land under de senaste åren fått en växande resurs i form av utbildade terapeuter gör det intressant för landstingen att följa utvecklingen och att aktivt delta i utvecklandet av dessa behandlingsformer. Mittills har utbildningar funnits i t ex USA, England och Norge, men sedan några år tillbaka finns i Stockholm tvååriga utbildningar för musik- bild- och psykodramaterapeuter. På flera andra ställen i landet finns kortare utbildningar. Sammanlagt finns det i dag ett tiotal intresseföreningar som organiserar de olika terapeuterna och som även sysslar med vidareutbildning och marknadsföring.

I takt med den ökade tillgången på kvalificerade terapeuter ökar också vårdens efterfrågan av denna typ av verksamhet. Främst inom den somatiska långvården, inom psykvården och inom omsorgerna om de förståndshandikappade möter vi ett starkt växande intresse för uttryckande terapi.

Landstingets kulturnämnd har med positivt resultat initierat försöksverksamheter med musikterapi för afatiker vid Sandvikens sjukhus, för arbetstagare vid dagcenter i Gävle och för patienter vid barn- och ungdomspsykiatriska kliniken i Gävle. Försöksverksamheter med drama och bild som tangerar ett terapeutiskt arbetssätt pågår, med kulturnämndens stöd, just nu på flera håll i länet inom äldreomsorg.

Postadress:
801 18 GÄVLE

Besöksadress:
Kyrkogatan 4

Telefon:
026-18 84 00

Postgilla:
12 46 00 - 8

psykiatri och särskolor. Berörda personal- och patientgrupper upplever denna verksamhet som mycket värdefull vilket gör en vidareutveckling önskvärd. Denna vidareutveckling bör ske i samspel mellan vården, de särskilda terapiutbildningar som finns inom området och de verksamma terapeuterna.

I det utvecklingsskede som de uttryckande terapiformerna befinner sig i dag behövs fler försöks- och utvecklingsprojekt vilka i sin tur kräver samordning. Dessutom krävs information om de erfarenheter och resurser som i dag står till förfogande. Vårdlärare och förtroendevalda behöver en grundläggande information om detta växande verksamhetsområde.

Läkare och annan terapeutisk och pedagogisk personal behöver information om de uttryckande terapiformerna eftersom de kan tillföra deras arbete en extra dimension.

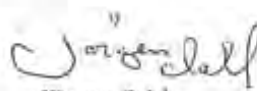
Uttryckande terapi representerar också ett önskvärt förhållningssätt i det dagliga vårdarbetet som kanske speciellt berör vårdpersonalen på "golvet". För att kunna förstå och hjälpa verbalt handikappade människor, t ex åldersdementa och utvecklingsstörda, och för att förstå sådant som inte går att uttrycka i ord krävs det att personalen i det vardagliga umgänget förmår lyssna till patientens outtalade eller undermedvetna önsningar och behov.

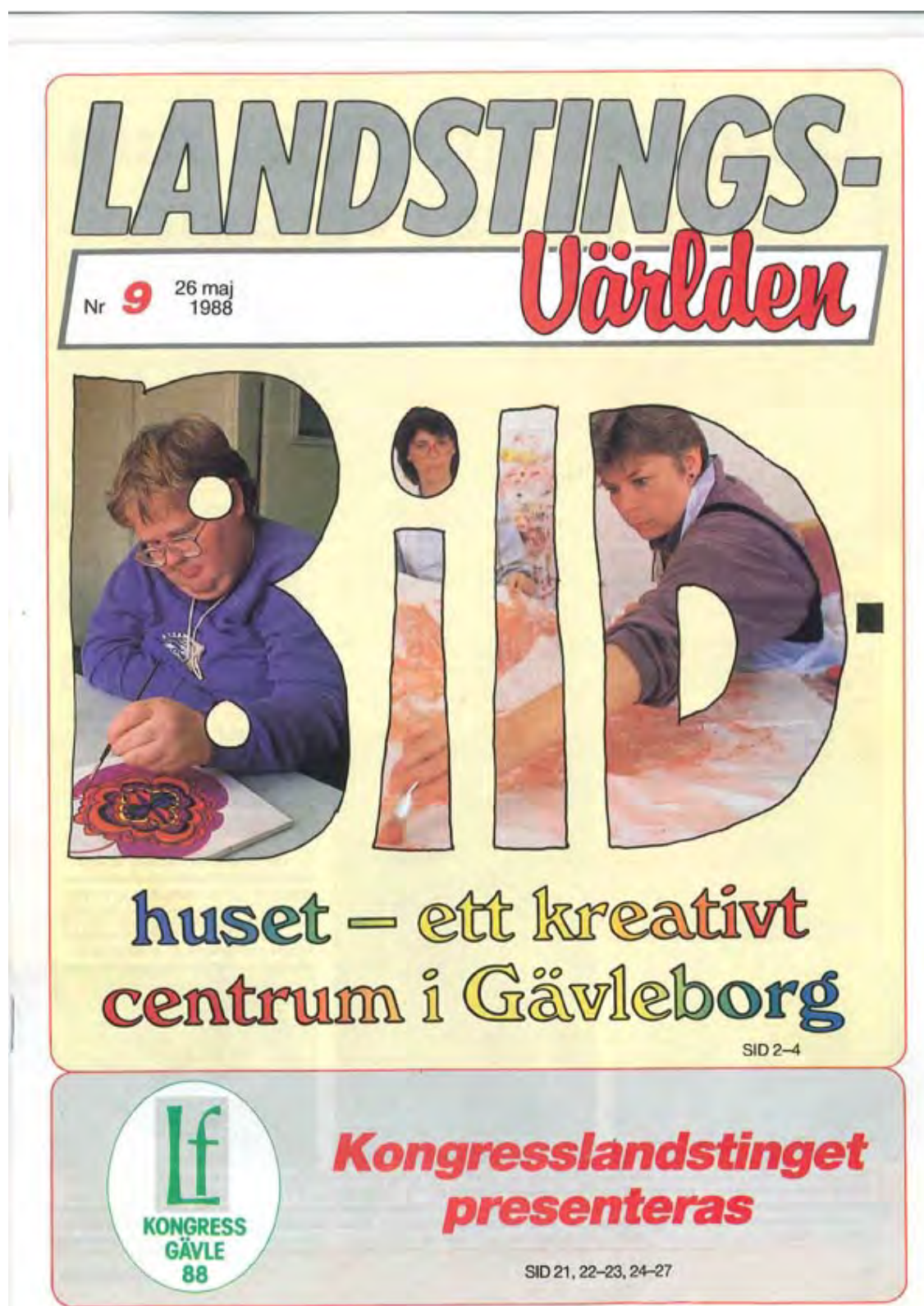
Det är just detta, att "lyssna" till patientens icke-verbala språk, som är grunden för den uttryckande terapin.

En konferens om de uttryckande terapiformerna är därför befogad och skulle, enligt kulturnämndens mening, kunna tillgodose en del av det stora informationsbehov som finns på olika nivåer och hos olika personalgrupper inom landstingets verksamheter.

Kulturnämnden vill därför föreslå att diskussioner upptas med hälso- och sjukvårdsavdelningen för att undersöka möjligheterna av att anordna en sådan konferens under hösten 1986.

Gunhild Boag
kultursekreterare

Jörgen Dahl
kultursekreterare

Bildhuset uppmärksammas i tidskriften Landstingsvärlden (1)

Bildhuset pumpar runt impulser i vården

Bildhuset i Gävle ser ut att bli ett kreativt centrum för Landstinget Gävleborg.

Verksamheten i Lilla Källbäck, en tidigare rivningshotad fastighet inom Södertullsområdet, bara växer. I takt härmed växer också förhoppningarna om att försöksverksamheten med bildskapande och bildterapi ska bli permanent och att själva huset ska få stå kvar.

– Bildhuset ska vara som ett stort hjärta som pumpar runt impulser i vården, inom omsorgerna och äldreomsorgen.

Det är ingen tvekan om att projektledaren Åsa Lindgren vid kulturkansliet, Landstinget Gävleborg, satsar både hjärta och energi när hon målmedvetet marknadsför Bildhuset som idé.

– Vi hade en dröm om att Bildhuset skulle bli en bank som förmedlar kunskap om bild och form som en del av kulturen i vården.

Delvis har drömmen redan gått i uppfyllelse. När en enhet inom landstinget har pengar för "kultur" händer det allt oftare att man tar kontakt med Bildhuset.

Tre-steps-mönster

Åsa Lindgren tycker sig se ett tre-steps-mönster.

– Vi hade Öppet Hus i november och då presenterades Bildhuset också i X-trakten, vår personaltidning. Därefter har vi faktiskt haft kö av grupper som vill komma på studiebesök.

Tredje steget är att de begär hjälp med olika projekt.

– Det är intressant och väldigt roligt när vi nu märker hur vi behövs och att vi redan blivit en resurs och en bas.

Inom Bildhuset hoppas man med tiden få en lista på konstnärer som kan

tänka sig att arbeta med förståndshandikappade, med gamla senila och med sjuka.

– Delvis har konstnärerna hört av sig, men vi ska själva också söka upp dem vi tror vill och kan arbeta på vårt sätt, förklarar Åsa Lindgren.

Fånga upp idéer

Konstnär Hjordis Johansson som ett par år arbetat med konstgruppen vid Lindängens Dagecenter, är sedan mars också bildhusföreståndare. Det är en projektanställning under ett år och pengarna kommer från arvsfonden.

I uppgiften som föreståndare ingår bland annat att fånga upp idéer och tillsammans med kulturkansliet samordna och planera verksamheten. Hjordis Johansson ska också leda en del kurser för omsorgspersonal i screentryck, keramik och linoleumtryck.

– Det finns ju ofta screenustrutning på dagecentren som inte alltid kan utnyttjas i den utsträckning som kanske är möjlig, förklarar Åsa Lindgren.

Bildhusföreståndaren ska vidare sprida information om husets olika aktiviteter, ta emot studiebesök samt vara länken mellan landstinget och Bildhuset. När Bildhuset öppnade i november fick

också konstnär Inga Andersson en fast punkt för sin verksamhet med långvårdspatienterna. Med bilder och föremål arbetar hon för att ta vara på vad patienterna har kvar av minnen och upplevelser.

– Pannlappar och förkläden väcker minnen hos kvinnorna, slipsar och verktyg hos männen.

Minnena kommer inte alltid genast. Inga Andersson berättar t ex om en man som ett par timmar efter det gruppen "studerat" idrottsredskap började åka skridskor i korridoren.

Idéer och instrument

Ett mål med Inga Anderssons verksamhet är att ställa samman en exempelsamling som ger personalen "idéer och instrument att arbeta kreativt och lära känna patienten från en ny sida".

Till veteranerna som var med när Bildhuset öppnade hör bildterapeut Marga Boustedt. Hon arbetar både direkt med patienter och håller "känna-på"-kurser för personalen.

I vår har hon tillsammans med Hjordis Johansson haft en tio veckor lång kurs vid Vårdhögskolan.

– Bildterapi ska emellertid inte vara ett permanent inslag i bildhusverksamheten. Målet är att den på sikt ska ut i vården, förklarar Åsa Lindgren.

Under våren har verksamheten mer än fördubblats. Där arbetar nu sju, ibland åtta personer. Detta glädjer vilket gäller inte minst Gunnar Haag, chef för kulturkansliet. Han anser att prognosen för Bildhusets framtid är mycket god.

– Det finns en stor politisk vilja i kultur nämnden att verksamheten ska fortsätta efter 1988, säger han. Och både sjukhusdirektör och driftchef vid Gävle sjukhus är positiva. Driftchefen har till och med förklarat sig beredd att medverka till en billig reparation, tillägger han.

Projektledaren Åsa Lindgren kan sitta lugnt. Bildhuset ser ut att bli det kreativa centrum kulturkansliet hoppades på. I mitten nyblivna bildhusföreståndare Hjordis Johansson. Draperiet "Människor" är komponerat av Yvonne J vid Lindängens Dagecenter. Till höger visar Inga Andersson ett exempel på hur bildskapande kan hjälpa minnet på traven. – Innan den här kvinnan började rita och måla visste vi inget om hennes bakgrund – att hon vuxit upp i en sameby. Nu har hon kommit ut ur tystnaden och fått tillbaka delar av sitt liv.

Foto: MICHAEL SÖDERSTRÖM

Rivas eller repareras?

– Formellt har vi kvar huset bara till årsskiftet. Sen ska det rivas – eller repareras!

Det är Lilla Källbäck, eller i sin nuvarande skepnad Bildhuset i Gävle, som Karin Garherr, kulturnämndsordförande (s) i Landstinget Gävleborg, talar om.

Där pågår bildterapiverksamhet i olika former för förstånds-handikappade, dementa och sjuka – men också utbildning och information om bilden som ett verktyg i vården.

ULRIKA VOGHERA/text
LASSE HALVARSSON/foto

Det var inte många utanför kulturförvaltningen och kulturnämnden som trodde att idén om ett bildhus skulle gå att förverkliga.

– Ska vara kulturfolk som ser något i det där gamla huset, sas det överseende

Hjördis
Karin Garherr (till vänster) ser på när Bildhuset visar screentechnik för personal från dagcenter i Sandviken.

Karin Garherr tittar närmare på screenramen. I bakgrunden med grönt halsband bildhusföreståndare Hjördis Johansson.

när det blev känt att utvecklingsstörda och gamla skulle "göra konst" i Lilla Källbäck, berättar Karin Garherr.

Därför tycker hon det är extra roligt att förväntningarna mer än infriats och att idéerna nu spritt sig som ringar på vattnet och inte bara inom landstinget. Kön för studiebesök är "landsomfattande".

– Sen har vi ju finansierat verksamheten lite anhorlunda än vad som är brukligt inom landstingsvärlden. Vi arbetar med projektpengar från bland annat Arvsfonden och från AMS för att kunna anställa kunniga konstnärer. De står för övrigt också i en liten kö för att få jobba inom Bildhus-verksamheten.

Små summor som får stor betydelse

för patienterna, eller kanske hellre deltagarna, påpekar Karin Garherr.

Målade själva

– Jag kan tänka mig att kulturförvaltningens personal kände lite grand av entusiasmen och övertygelsen hos husökupanter när de själva tog itu med att måla och snygga upp för att få det ganska nedslitna huset funktionsdugligt och trivsamt.

Kulturnämndens ordförande är optimistisk och förutsätter att det till närtid finns så goda resultat att visa upp att ingen ens ska våga nämna ordet rivning. Hon är heller inte främmande för att framgent utöka Bildhus-verksamheten både i Gävle och på andra håll i länet.

B i l d h u s e t 88/89

Bildhuset Lilla Källbäck - en tillbakablick på det gångna verksamhetsåret 1988-89

I Inledning

I landstingets kulturpolitiska handlingsprogram diskuterades Bildhuset och målsättningen med dess verksamhet. Yngre yrkesverksamma konstnärer skulle stödjas med arbetsutrymmen och utställningsytor; människor skulle i Bildhuset ges möjlighet att utveckla sin estetiska kreativitet genom kurser; landstingets och kommunens kulturnämnder skulle kunna bedriva utåtriktad, pedagogisk verksamhet genom projektanställningar av pedagoger och animatörer; inga fasta tjänster skulle inrättas för att garantera verksamhetens flexibilitet.

Den typ av kulturcentra som Bildhuset tänktes bli skulle kunna finnas i varje kommun. Bildhuset Lilla Källbäck skulle drivas som en försöksverksamhet för att samla erfarenheter inför en eventuell utbyggnad.

II Bildhuset - allmänt

Sedan Bildhuset började fungera hösten 1987 har tyngdpunkten i verksamheten kommit att koncentreras till två av kulturnämndens ansvarsområden. Det ena är landstingets konstnärliga och konstpedagogiska verksamhet, det andra är utvecklandet av den interna kulturverksamheten.

De flesta landsting fäster idag en allt större vikt vid den interna kulturverksamheten. Detta beror bl a på ett förändrat synsätt inom vården och omsorgen och på att den interna kulturverksamheten, i en tid då landstingets regionala kulturengagemang ifrågasätts, av många upplevs som det område där landstinget har en reell kulturpolitisk uppgift.

Det som skiljer Landstinget Gävleborgs interna kulturverksamhet från övriga landstings är den långt gående decentraliseringen av ansvaret och att man byggt upp Bildhuset.

Bildhuset och den decentraliserade modellen hör intimt samman, eftersom det visat sig att ett fungerande lokalt kulturansvar, i det skede vi nu befinner oss, kräver ett starkt stöd främst då det gäller utbildning och initierande av verksamheter.

Bildhusets styrka ligger främst i tre faktorer

- 1 Tydligheten - den kontinuerliga fysiska manifestationen av annars så diffusa begrepp som "konstpedagogik" och

"Kultur i vården". En tydlighet som är viktig inte enbart för landstingets personal utan även för de beslutsfattare som tidigare kanske inte riktigt förstått vad det handlar om. Bildhuset tar idag emot studiebesök från hela landet, och - kanske viktigare - från hela länet.

- 2 Flexibiliteten - Närheten till vårdmiljön, det faktum att omsorgstagare, patienter och personal kommer till huset gör att vi som leder och genomför Bildhusets verksamhet för en daglig dialog med dem. Vi är hela tiden mitt i verksamheten och kan omedelbart fånga upp önskemål och synpunkter.

De flesta traditionella kultur i vården-projekt kommer förr eller senare ur kurs på grund av avståndet mellan de som initierar projektet och de som genomför det och, framför allt, på grund av avståndet till dem som deltar i projektet. Bildhuset ger oss möjligheten att varje dag korrigera kursen, eller att helt lägga om den.

Kulturnämndens långtgående delegation av det praktiska ansvaret ger oss möjlighet att snabbt och obyråkratiskt kunna stötta livskraftiga och angelägna lokala idéer; att omedelbart kunna anställa personal som behövs samt att ge anställda konstnärer det individuella stöd och de arbetsbetingelser de behöver.

Flexibiliteten och det obyråkratiska arbetssättet är en förutsättning för att Bildhuset ska fungera som ett kulturellt serivceorgan för landstingets institutioner.

- 3 Det kreativa centr

Traditionellt arbetar konstnärer och pedagoger ensamma och isolerade i vården. Det är slitsamt och man saknar oftast det stöd man så väl behöver i denna situation. I Bildhuset är man hela tiden omgiven av kollegor och arbetar nära de som initierat verksamheten. Var och en har ett ansvar för den egna verksamheten och har möjlighet att utveckla den i överensstämmelse med sin egen kapacitet och personlighet (vilket alltid ger det bästa resultatet). Bildhuset ger en kontinuitet åt de olika projektanställningarna. En nyanställd hamnar genast i ett sammanhang som ger stadga och trygghet.

I Bildhuset möts många olika grupper av människor och det känns som att förutsättningar äntligen har skapats för en meningsfull och förtroendefull kulturpolitisk dialog mellan administration och verksamhet.

Bildhuset har blivit ett forum för samarbete mellan olika huvudmän, vilket ju är i linje med de nya

vårdlagarna. För närvarande samarbetar studieförbund, vårdskolan, social- och omsorgsförvaltningen, primärkommun, sjukvårdsdirektion, handikappföreningar, kulturföreningar och enskilda konstnärer inom ramen för Bildhuset.

III Bildhuset och de utvecklingsstörda

Då det gäller verksamhet riktad till landstingets social- och omsorgsverksamhet arbetar Bildhuset för närvarande på två sätt: dels med personalutbildning dels med direkt verksamhet i särskoleklasser.

Hjördis Johansson arbetar med personalutbildningar främst i olika konstnärliga tekniker samt hur de kan användas i de aktuella omsorgsformerna. För närvarande står personal från åtta grupphostäder och dagcenter i kö för att få del av utbildningarna. Utbildningen betalas av social- och omsorgsförvaltningen.

Keramiker Katarina Jönsson och textilkonstnär Weronica Tennemar arbetar med tre respektive fyra särskoleklasser och deras lärare tisdag, onsdag och torsdag varje vecka. Sammanlagt 26 barn och åtta lärare från särskolor från Andersberg, Solängskolan, Pingeltorp och Hofors.

Katarina och Weronica har under hösten lett kvällsundervisning för särskolelärare i sina konstnärliga tekniker. Dessutom leder Weronica en kvällskurs för särskolelärare och arbetsterapipersonal (12 kvällar).

Målsättningen med personalutbildningarna och arbetet med klasserna är att ge särskolebarnen större möjligheter att i så stor frihet som möjligt utveckla sin förmåga och lust att uttrycka sej i bild och form. Detta förutsätter främst två saker: kontinuitet och frihet. Med kontinuitet avses att samma barn, regelbundet och under längre tid, helst under flera år, får komma till Bildhuset. Med frihet avses att barnen ska erbjudas möjlighet att arbeta efter sin egen rytm och motivation och utan påverkan och styrning från andra. Katarinas och Weronicas främsta uppgift är att stötta och uppmuntra barnen samt att hjälpa dem med tekniska problem.

Tanken att ha lärarna med i gruppen var ursprungligen ge dem fortbildning och tillfälle att se nya sidor hos barnen. Efter hand har det dock visat sig att barnen arbetar friare då lärarna ej är närvarande, varför lärarna fortsättningsvis kommer att arbeta för sig själva i en egen grupp.

De olika teknikerna keramik och vävnad är så olika till sin karaktär och kompletterar varandra bra. Olika barn har olika

behov, för en del passar det bättre att arbeta långsamt och noga med väv, växtfärgning, kardning och spinning, för en del erbjuder lerans motstånd och formbarhet större möjligheter till skaparglädje. Fr o m mars 1989 finns också möjlighet att arbeta med målning i och med att bildkonstnär Gregor Löjdström knutits till Bildhuset.

Under året har även viss verksamhet riktad till dagcenter i Gävle genomförts: Under våren 1988 arbetade Lindängens konstgrupp varje dag i Bildhuset. Katarina och Weronica har genomfört personalutbildningar på dagcenter och arbetsterapier. Varje onsdag tar Weronica emot tre omsorgstagare från Lindängens dagcenter samt en teckenspråksassistent (till en av omsorgstagarna som är döv och stum).

Bildkonstnär Inga Andersson har tillsammans med omsorgstagare från Lindängens dagcenter utsmyckat en kulvert vid Södertulls sjukhus.

Inga Andersson och Hjördis Johansson har tillsammans med omsorgstagare från Lindängens dagcenter gjort en utställning om utvecklingsstörda och bild som visades på Sollentunamässan i maj 1989. Musikhandledare Ulla Sundberg arbetar läsåret 1988/89 med barn och ungdomar i särskolan och dagcenter i Ljusdal.

Vad tycker särskolan?

Klass 1

Tidigt i höstas fick vi förmånen att komma till Bildhuset med vår klass som var orolig och stökig. Barnen blev mycket förvåntansfulla när vi berättade för dem vad vi skulle göra och vi lärare tyckte att det skulle bli ett bra avbrott från rutinerna i klassrummet. Atmosfären i Bildhuset var välkomnande och vänlig. Arbetet med vävning och keramik började mer som en lek. Sedan har det fortsatt under Weronicas och Katarinas yrkeskunniga och pedagogiska ledning. Barnen har fått lära sig tekniker samtidigt som de fått plocka fram sin inneboende fantasi och skaparglädje. Oftast har de varit glatt överraskade och mycket nöjda med vad de åstadkommit.
"Titta vad jag gjort!!"

Vid sidan av allt det roliga, får de använda sina händer. De knådar, drar, spinner, nystar, formar, drejar, kavlar och övar sin motorik på många sätt. Något som våra barn aldrig kan få för mycket av.

Vi har lärt oss ord och begrepp omkring verksamheten. Vi vet litet om bränning, glasering, drejning och hur man behandlar leran, sammanfogar den, förvarar den och torkar den.

Vi har lärt oss varpa, spinna och växtfärga genom "learning by doing".

Barnen tycker det här är roligt och vill gärna fortsätta verksamheten nästa år.

De gör framsteg, på sikt kanske vävning eller keramik kan bli en sysselsättning som de har nytta och glädje av i många år.

Någon har pratat om att göra sin egen vävram i slöjden nästa år.

Klass 2

Vår klass som består av tre känsliga elever har funnit sig väl tillrätta i det nya ämnet bildvävnad. Just det fria skapandet, utan krav på att något måste se ut på ett visst sätt, har visat sig mycket stimulerande för våra elever.

I synnerhet en av eleverna som ofta bytt klass och mött överkrav och har bristande självtillit har nu börjat arbeta aktivt. Det har vi svårt att få eleverna att göra i skolmiljö. Miljön på Bildhuset är lugn och harmonisk. Den passar vår lilla grupp utmärkt. Den är kravlös och eleverna känner sig trygga därav.

Eleverna kan småprata och skoja med varandra på samma gång som de arbetar koncentrerat. Vi tycker att det är av stor vikt att vår lilla grupp får fortsätta med det fria skapande som bildvävnad utgör. Vi är också intresserade av personalutbildning i bildvävnad.

IV Bildhuset och åldersdementa

Inga Andersson har under 1988 arbetat med personal och patienter vid Södertulls långvårdssjukhus/sjukhem och på Sörbygårdens dagcenter. Hon har bl a lett en personalcirkel i Södertulls historia, arbetat enskilt med åldersdementa patienter - ett arbete som bl a redovisas i permanenta utställningar i Södertulls kulvert.

Till samtliga avdelningar på Södertull har Inga tillverkat almanackor som hjälp för patienterna att orientera sig i tiden.

Under våren 1989 genomför Bildhuset personalutbildning bl a på Selggrens sjukhem i Gävle, dit konstnär Gregor Löjdström är knuten. Han arbetar där med personal och två grupper åldersdementa. Önskemål om ytterligare personalutbildningar föreligger från avdelningar inom Gävle sjukhus, detta får ses som en direkt följd av Ingas framgångsrika arbete på bl a Sörbygårdens dagcentral. Under våren kommer Bildhuset

att sammanställa en skrift om Inga Anderssons arbete med åldersdementa. Skriften kommer att kunna fungera som idégivare för långvårdspersonal m fl.

Inga Andersson arbetar fr o m våren 1989 endast en dag per vecka.

V Bildhuset och de psykiskt sjuka

Förfrågningar om verksamhet med psykiskt sjuka har kommit Bildhuset till del från flera olika håll.

Den psykiatriska öppenvården söker fritidssysselsättningar för patienter i eget boende.

Den slutna vården letar efter lämpliga verksamheter för patienter i rehabilitering.

Bildhuset har hittills väntat med att engagera sig i denna verksamhet. Men fr o m april 1989 kommer varje måndag en grupp patienter med personal från Alborga sjukhems slutna avdelning för psykotiska patienter.

Fyra patienter målar med Gregor Löjdström och väver med Weronica Tennemar.

VI Bildhuset och bildterapi

Bildhuset har sedan starten sökt stötta bildterapi, dels som psykoterapeutisk metod dels som bildpedagogiskt arbetssätt.

I bildhuset är tre bildterapeuter verksamma: Hjördis Johansson, Marga Boustedt och Lars Eriksson. Hjördis har haft en utbildning för landstingspersonal och leder för närvarande en utbildning med elever från Gävle folkhögskolas konstlinje.

Lars Eriksson leder bildterapiutbildningar för elever vid landstingets vårdskola (enstaka kurs 10 poäng och vidareutbildning av sjuksköterskor inom psykiatri). Dessa utbildningar bekostas av vårdskolan.

Marga Boustedt leder i samarbete med Frikyrkliga studieförbundet en bildterapi-cirkel med landstingspersonal.

Bildterapi är framför allt en psykoterapi som tar bilden till hjälp. Bildhusets utbildningar har som syfte att skapa en beredskap hos deltagarna att använda bild i sitt arbete, att öka förståelsen för bildterapi samt att öka insikten om det egna bildspråket.

Genom att direkt anknyta bild och bildskapande till deltagarnas yrkesroller har Bildhusets bildterapiutbildningar visat sig vara mycket framgångsrika bildpedagogiska insatser. Intresset för bildterapi växer, Bildhuset avser fortsätta att stötta det.

VII Bildhuset och konstnärerna

Bildhusets verksamhet bygger på de konstnärer som är anställda där. Den vanligaste anställningsformen är AMS-tjänster vilka är tidsbegränsade och därmed olämpliga för en verksamhet som bygger på kontinuitet. För närvarande är endast Hjärdis Johansson och Inga Andersson anställda med kulturnämndens egna pengar.

Det faktum att Bildhuset anställer konstnärer för konstpedagogisk verksamhet fyller ett dubbelt syfte. Dels kräver konstpedagogik för landstingets patienter och omsorgstagare praktisk verksamhet. Den leds bäst av utövande konstnärer. Dels är anställningen ett stöd för konstnären. Inte bara ekonomiskt utan även som fortbildning. Bildhuset är en av de få ställen i landet som erbjuder konstnärer utbildning i arbete med patienter och omsorgstagare. Utbildningen sker internt i huset och genom att konstnärerna erbjuds externa utbildningar.

Vecka 7 företogs en studieresa till Oslo med besök på bl a Barnkonstmuseet och på konstindustriskolan.

Vecka 10 gick tre av Bildhusets anställda en tredagars utbildning i kulturpedagogik i Göteborg.

Vecka 34 planeras två utbildningsdagar i bildterapi med hela Bildhusets personal.

Genom den utställningsverksamhet som påbörjats våren 1989 har Bildhuset möjlighet att stötta okända, intressanta konstnärer med utställningslokal. De utställningar som visas i Bildhuset ska kunna fungera som vandringsutställningar i länet. Utställningslokalen i Bildhuset är naturligtvis också en stor tillgång i det konstpedagogiska arbetet. Under våren och sommaren kommer Bildhuset att visa följande utställningar:

jan-feb	Annie Ahl, grafik och skulptur
28/2-27/3	Harriet Sjöberg, teckningar
28/3-16/4	Weronica Tennemar, bildvävnader
17/4-21/5	Katarina Jönsson, Raku-keramik
22/5-4/6	Bildhusbarnens egen utställning
sommaren	Inga Anderssons arbete med åldersdementa

VIII Speciella projekt

Den 3 juni 1988 anordnade Bildhuset en drakfest i Södertullsparken. Ett tjugotal lag bestående av patienter, omsorgstagare och personal från Gästrikland tävlande med egenhändigt tillverkade drakar.

Bildhuset bjöd på kaffe med dopp och hade öppet hus. Samtidigt arrangerade sjukhuset för första gången sina "Södertullsdagar" med massor av programpunkter, vilket gjorde att Bildhuset och drakfesten besöktes av många.

Drakfesten hade föregåtts av drakbyggarkurser ute på landstingets inrättningar i Gästrikland.

Den 18 maj 1989 kommer Bildhuset att anordna en Raku-dag. Omsorgstagare, patienter och personal kommer då att få bränna egenhändigt gjorda keramikföremål i en speciell Raku-ugn i Södertullsparken.

Under hösten 1989 planerar Bildhuset att tillsammans med Gävle folkhögskolas konstlinje genomföra en skulpturvecka där vi på olika sätt kommer att arbeta pedagogiskt med denna konstform genom t ex föreläsningar och utställningar. Den som vill kommer att ha möjlighet att vara med och göra skulpturer i Södertullsparken.

IX Några av Bildhusets problem och möjligheter

Som nästan alltid då det gäller nyskapande idéer och arbete är verksamhetens styrka och svaghet hårt sammanflätade. Det som är Bildhusets styrka; flexibiliteten, kravlösheten i skapandet, prioriteringen av kvalitet framför kvantitet och tydligheten är också de största hoten mot Bildhusets fortlevnad. Dessa faktorer som egentligen utgör Bildhusets särart och som i grunden motiverar dess existens, förvandlas lätt till argument mot Bildhuset av den som av ena eller andra anledningen tvivlar på verksamheten.

Verksamhetens lokaler, huset Lilla Källbäck, är den givna förutsättningen för Bildhuset. Byggnaden är mänsklig, ödm och ger dess brukare känslan av att det är deras hus. Den lugna atmosfären, frånvaron av institutionskänslan är av stor betydelse för dem som arbetar i huset. Särskolebarnen och de psykiskt sjuka är ofta okoncentrerade och oroliga. Bildhuset erbjuder en harmonisk och tillåtande miljö. Huset är strategiskt beläget och erbjuder stora möjligheter till utomhusaktiviteter.

Sambandet med Södertulls sjukvårdsinrättningar löser problemet med vaktmästeri, hantverkare, kök och andra servicefunktioner av praktisk natur.

Den rivning av fastigheten som diskuteras vore mycket beklaglig då ett hus med liknande förutsättningar antagligen är svårt att hitta.

Bildhuset är ett serviceorgan för landstingets inrättningar. För att kunna utnyttja Bildhusets potentiella möjligheter och för att ge verksamheten den stadga och storlek som är

förutsättningen för att huset ska kunna erbjuda en god service, måste berörda förvaltningar och styrelser ta ställning till om de vill ha kvar Bildhuset som en resurs, och i så fall betala för dess tjänster. Bildhuset erbjuder, rent ekonomiskt, stora samordningsvinster i och med att personalen där är månadsanställd. Kurser arrangerade av Bildhuset är avsevärt billigare än det ordinarie utbudet av liknande kurser.

Än så länge saknas det helhetsgrepp över landstingets kulturverksamhet som krävs för ett rationellt utnyttjande av de knappa resurser som står kulturen till buds.

Bildhusets personal hösten 1988 - våren 1989

Weronica Tennemar, textilkonstnär	(0,75)	sept -88 - juni -89
Katarina Jönsson, keramiker	(0,5)	sept -88 - aug -89
Gregor Löjdström, bildkonstnär	(0,5)	mars -88 - mars -89
Inga Andersson, bildkonstnär	(1 dag per månad + projekt)	
Hjördis Johansson, bildkonstnär	(0,5)	t o m dec -89
Ulla Sundberg, musikhandledare, Ljusdal	(0,5)	sept -88 - aug -89
Tomas Ingre, fotograf, Järvsö	(1,0)	sept -88 - mars -89
Jörgen Dahl, administration	(1,0)	tv
Lena Pliakas, konstansvarig	(1,0)	t o m aug -89

dessutom

Lars Eriksson och Marga Boustedt, bildterapeuter ej anställda av kulturnämnden, men engagerade i samarbete med Frikyrkliga studieförbundet och Gävle vårdhögskola.

BILDHUSET
AN EXAMPLE OF ARTS AND PEDAGOGICS

by
Jörgen Dahl
Secretary of cultural affairs
Project leader
County Council of Gävleborg

Bildhuset (The House of Pictures) An example of arts and pedagogics.

Bildhuset was founded by the County Council of Gävleborg in 1987 for the purpose of being able to work more actively with artpedagogics among patients, mentally retarded and employees.

We had a dream of establishing cultural centres in connexion with the greater hospitals in our county, in order to balance the dominating naturalscientific way of looking upon the individual. We wanted to build houses where we continuously could work with aesthetical forms of expression; houses open to all people dis- regarding handicap, sickness, age or profession; houses where creativity, possi- bility and friendship should be focused; houses where nurses and teachers would be given the opportunity of working together with their patients and pupils and, in doing that, perhaps see them from another perspective.

Mentally retarded, people suffering from mental illness and Alzheimers disease have in common great difficulties in expressing themselves in words.

Communication with others, expressing and understanding the own lifesituation is central to people in their situation. In order to achieve this and in the struggle of becoming visible and in making reality comprehensible they need a relevant language, but they haven't got one.

When the verbal language is insufficient, aesthetical forms of expression - images, music and so on - can be of great help. These alternative languages are important not only for those who can't read or write. There are a lot of things in human life that can only be described in a non-intellectual way. Images, music, body- language are important means of expression for all of us when we try to understand ourselves and the world in which we live.

Children approach life by these non-intellectual means spontaneously when they play. Children who cannot play don't survive.

In the grown-up-world the non-intellectual way of describing life does not only, as we may think, manifest itself through art (which in our society only a few have got access to). It manifests itself in our choice of clothes, TV-programmes, furniture, wallpapers, cars, grammophonerecords, food etc. Very little is left over to our own, inner creative power. Society serves us readymade symbols. They help us expressing ourselves, but they also have a great deal of influence upon us. They reach our personality on a level where it is very much unprotected. We have a feeling of being free and true when expressing ourselves with these readymade symbols, but in reality we are bound to do it within frames and on moralic levels set by others.

If you are healthy, strong and have normal access to the standardized means of expressing and understanding life in a non-intellectual way, you will probably get along pretty well. But if these possibilities are taken away from you, or if

you get into a mental state, a crisis, that demands a deeper honesty and that urges for a genuine individual expression, than - in that situation - you will find the readymade symbols of society hopelessly insufficient.

In this situation we need help in order to regain the original ways of expression which we all shared once upon a time. Several non-verbal forms of psychotherapy tries to achieve this. Today images, symbols, myths and music are frequently used in psychotherapy in Sweden. Foremost in the treatment of mentally retarded and of patients suffering from mental illness.

In Bildhuset there are eight artists working together with patients from psychiatric hospitals, with mentally retarded children and adults and with nurses and teachers.

The largest group is the children. Nine classes work together with their teachers in the house, half a day every week. One or two of the artists are in charge of one group. They paint, work with clay and weave. These children often suffer from both physical and psychological handicaps. They have difficulties in concentrating and in acting in groups.

In the same way as the little baby explores the spoken language together with its parents, we want to give our children the opportunity to explore the language of images together with artists.

Mentally retarded, young or old, depend very much upon examples given by authorities. They tend to have the same opinions as their teachers or their foreman. It is of great importance that it is made possible for them to see grown-up people taking art seriously. To experience that there are people - respected and successful - who has got art as a profession, and who can make a living out of painting or drawing. It legitimates art, it gives the aesthetical languages a greater value than they, for instance, are given in the Swedish school system.

We want the children to continuously visit the house under many years. Our aim is not to give them occasional cultural experiences. Our aim is to make them find courage and desire in using their own, personal languages.

For adult mentally retarded with artistic talents we offer a three year art school, as they are denied access to the traditional art schools in this country.

Our main task according to the psychiatric patients who visit Bildhuset, is to offer a creative and supporting atmosphere, free from treatment and repression. We concentrate on the creative process, not on medical diagnoses.

Yet another group that we welcome to Bildhuset are the political refugees. At the moment we work with one group of females and one group of children from Iraq and Iran. The refugees carry with them traumatic experiences suppressed in the every-day life, but urging for attention. In making images they have the oppor-

tunity to let some of it out, to give their feelings a non-intellektual expression, and to give other a glimpse of a cruel reality.

Some years ago we worked rather intensive with patients suffering from Alzheimers syndrome. Through simultaneous activation of motorical, intellectual and emotional functions (for example in the making of images) it is possible even for severely sick patients to concentrate enough strength to establish contact with other people.

The key to patients and pupils is the nurse and the teacher. We put a lot of strength in educating medical and teaching staff. The strategy is to give them positive experiences of their own ability, and of the joy in expressing feelings in images. This kind of experiences are necessary, without them there will be no art in schools or in hospitals. We have learned thath it is impossible to use intellectual arguments in a non-intellectual matter. You have to experience to understand.

A last and important mission for Bildhuset is to find out how artists and public authorities can cooperate under circumstances acceptable for both parts.

Artists are primarily interested in working with their own art. But at the same time we need them desperatly as pedagogical resources in society. This is a great dilemma, but also a great challenge. By different means we try to coordinate private interests of the employed artists with the goals of Bildhuset.

In the long run the artist must depend upon that the ordinary man consider images to be important means of communication.

Bildhuset

Jörgen Dahl

Landstinget Gävleborg

Hjördis vill starta unik konstskola

■ - Är man konstbegåvad är det viktigt att man får utveckla sitt kunnande, även om man är förståndshandikappad, säger Hjördis Johansson initiativtagare till en konstskola för förståndshandikappade i Gävle.

Foto: BRITT MATSSON

GÄVLE

■ Ska Sveriges första konstskola för förståndshandikappade bli verklighet i Gävle? Ja, om konstnären Hjördis Johanssons dröm går i uppfyllelse. En som Hjördis fick för ett år sedan.

Hjördis Johansson jobbar som föreståndare på Bildhuset i Gävle. I en vacker träkåk inne på Södertulls område arbetar hon och sex andra bildkonstnärer med verksamhet för bland annat personal inom landstinget, särskoleklasser, människor från dagcenter med flera.

Hjördis har under sina många år som konstnär och genom sitt arbete med förståndshandikappade sett att många av dessa människor har konstnärliga anlag. Men idag finns inget utrymme för dessa människor att seriöst arbeta med konst, menar Hjördis.

- Jag tycker att förståndshandikappade ska få samma möjlighet som andra att utveckla sitt konstnärskap, säger Hjördis.

- Det är viktigt att det i framtiden blir legalt att arbeta med konst på ett dagcenter, lika mycket som att arbeta med ett industrijobb.

Drömmen om en konstskola

har mötts mycket positivt, berättar Hjördis, både av Landstingets kulturnämnd och av cheferna på Bildhuset. Dessutom har ett studieförbund anmält sitt intresse för att vara med och stötta idén.

- Skolan vara till för förståndshandikappade människor som är intresserade av att utveckla sitt konstnärskap, för att kunna arbeta med konsten i framtiden.

Hjördis berättar om när hon skickade in några tavlor av en elev till Länskonst i Hudiksvall. Alla verk bedömdes av en jury och elevens tavlor kom med. Ingen visste att konstnären i fråga var förståndshandikappad och med det vill Hjördis visa på att den frågan har mindre betydelse.

Om förslaget med konstskolan går igenom hoppas Hjördis att den ska kunna öppna redan i november i år. Utbildningen är tänkt att ta emot tio elever och utbildningstiden ska vara två till tre år lång. Uttagningen ska ske på samma villkor som till en konstskola för normalbegåvade och lärarna som ska arbeta på konstskolan ska ha konstutbildning samt erfarenhet av arbete med förståndshandikappade.

ANNA-KARIN FERM

BILDHVSET
 LILLA KÄLLBÄCK
 SÖDERTULLS
 SJUKVÅRDSINRÄTTN.
 80253 GÄVLE

SOM LANDSTINGS-
ANSTÄLLD HAR DU
RÄTT TILL 5
BETALDA
UTVECKLINGSDAGAR
FÖR DIN EGEN
PERSONLIGA UT-
VECKLING.

~VTNYTTJA DEM!

BILDHUSET OCH DESS UTBILDNINGAR

Bildhuset Lilla Källbäck drivs av landstingets kulturnämnd. I ett härligt gammalt trähus på Södertulls sjukvårdsområde i Gävle arbetar för närvarande sju bildkonstnärer och en administratör med Kultur i vården. Vi arbetar praktiskt med konstnärligt skapande tillsammans med patienter och särskolebarn. Dessutom ordnar vi utbildningar inom bildområdet riktade till landstingets personal.

De utbildningar vi erbjuder er i den här broschyren har flera syften. Dels vill vi ge er möjligheter att själva prova på att måla, väva och skulptera – att under ett par dagar helhjärtat få ägna er åt egen skaparglädje. Vi tror att det är det bästa sättet att väcka er entusiasm över att arbeta med bild på er arbetsplats. Dels vill vi förmedla tekniska färdigheter och kunskaper om hur man kan arbeta med bild tillsammans med just era patienter eller omsorgstagare, slutligen erbjuder vi er möjligheter till personlig utveckling i grupp på bild- och rörelseterapeutiska grunder.

Kurserna i denna broschyr är avsedda att vara personalutbildningar och ni söker alltså ledigt för utbildning på vanligt sätt.

Samtliga utbildningar sker på Bildhuset i Gävle.

DIN EGEN "ÖNSKEKURS"

I princip kan vi ordna vilken kurs som helst inom kulturområdet i allmänhet och inom bildområdet i synnerhet. Vissa typer av statsbidrag och egna subventioner gör att vi kan anordna dem billigare än de flesta.

Låt fantasin och skaparlusten arbeta – kom med förslag på utbildningar som du vill att vi skall anordna samt gärna förslag på kursledare, utformning av kursprogram och tidpunkt för utbildningen.

HJÖRDIS JOHANSSON BECKER

Konstnär

Hjördis Johansson B har vårdutbildning och
mångårig erfarenhet av arbete med utveck-
lingsstörda, främst som konstnärlig handledare.
Hon startade Lindängens konstgrupp 1984.

Hjördis Johansson B har gått Ålsta folkhögskolas tvååriga konstlinje och Gävle folkhögskolas tredje års konstutbildning.

Hon är grafikutbildad för Hasse Hasselgren, Malmö, och har tvåårig utbildning i bildterapi, Jungiansk inriktning.

De utbildningar hon leder är dels inriktade på teknik och på materialkunskap, men framför allt på att deltagarna skall lära känna och arbeta med den egna inre bildvärlden.

Utbildningen riktar sig främst till personal och vårdtagare inom psykiatri och omsorg men även till företag och vårdskolor.

Inga förkunskaper krävs.

AKVARELL

"Utlifrån den första bilden"

"Vid vatten"

"Jag och min bild"

Max antal: 10 pers

SCREENTRYCK

"Vad ryms inom ramarna"

Teknik och fritt skapande förenas

Max antal: 6 pers

BILDEN SOM SPRÅK

Max antal: 6 pers

LARS ERIKSSON

Bildterapeut, arbetsterapeut och konstnär

Lars Eriksson har varit verksam inom den psykiatriska vården sedan 1980. Från 1987 som arbetsterapeut med bildskapande som främsta behandlingsmetod.

Under senare år har Lars förutom patientarbetet inom psykiatri givit ett flertal kurser och föreläsningar vid vårdhögskolan samt personalgrupper och utvecklingsdagar inom vård och utbildning i länet.

Möten med människor med vitt skilda livs- och arbetssituationer, problem och resurser har tillsammans med en ständigt personlig utveckling och kunskapsstillväxt lett fram till en arbetsmodell han nu tänker använda sig av och vidareutveckla. Modellen grundar sig i Jungiansk psykologi, en helhetssyn som innefattar både kropp, själ och ande och är en syntes av konstnärliga uttrycksmedel och icke-verbala terapiformer.

Bildterapi, rörelseterapi (fri dans), musik och avspänning.

Från och med februari 1992 kommer Lars att i Bildhusets regi bjuda sina tjänster åt:

- Vården. Enskilda patienter – terapier, gruppterapi och personalutveckling/utbildning.
- Vårdutbildningar, högskola. Kurser, föreläsningar och personalutveckling.
- Allmänheten. Föreläsningar. Personliga utvecklingskurser.

Allt detta kan ske antingen i form av speciell in-

riktning ex bildterapi eller en "hel arbetsmodell" (se ovan) och anpassas utifrån önskemål och syfte.

"SKAPANDE LIV"

Via bild, rörelse och musik försöker vi öka kännedomen om vår kropp och personligheten som helhet. Se var blockeringarna finns i vårt liv. Töja på våra gränser och finna nya resurs- och energiförråd inom oss själva.

"INRE BILDER"

Bildskapande och avspänning används för att starta en dialog med vårt okända inre och öka medvetenheten om oss själva som unika personer.

"MITT LIV, MIN MYT"

Genom att använda bild, rörelse, röst, fantasi och lek försöker vi förstå de psykologiska grundstrukturer - myter - som män och kvinnor levat med sedan urminnes tider. Vårt förhållande till dessa och hur de påverkar vårt liv, vårt val, roller och relationer.

Samtliga är 2-3-dagarskurser men kommer även att ges som 5-dagarskurser om intresse finns. Max antal deltagare per kurs är 6 pers.

WERONICA TENNEMAR

Textilkonstnär

Weronica Tennemar började som barn att arbeta med bildväv tillsammans med konstnär Birger Forsberg i Hedesunda. Hon har fortsatt att arbeta med och utveckla denna konstnärliga teknik, som lämpar sig väl även för barn och handikappade. Hon har dessutom en treårig textilutbildning.

VÄV FRITT

Teknikkurs i fri bildvävnad. Vi väver utan mönster och förlagor direkt i varpen. Tre sammankomster under dagtid, med gott om tid mellan kurstillfällena att arbeta enskilt, hemma.

Exakta datum och gruppstorlekar avgörs när intresseanmälan inkommit.

CHRISTER LINDÉ

Målare och koppargrafiker

Christer Lindé har genomgått Gävle Folkhögskolas treåriga konstlinje plus några kurser i grafik. Han har även arbetat med särskolebarn på Bildhuset, målat med patienter på psykiatriska kliniken samt har sedan ett flertal år tillbaka kurser i oljemåleri (ABF).

KURS I MÅLERI

Svart och vitt
Seövningar
Färg och form

Kurslängd: 2 dagar

KAJ HÄGGLUND

Träslöjdare

Med handledning av Kaj Hägglund, mångsidig slöjdare, får du prova på hur det är att arbeta i trä med enkla handverktyg, att känna träet som material och att skapa enkla bruksföremål.

Kursen är en 2-dagars grundkurs vilken kommer att anordnas vid flera tillfällen under året med en eventuell fortsättningskurs på 3 dagar längre fram.

NILS BLIXT

Näverslöjdare

Upptäck det magiska i att arbeta med näver.

Under två dagar får du möjligheten att prova ett annorlunda uttrycksmedel där du bland annat lär dig näverslöjdens grunder, samt prägling.

Handledare är Nils Blixt, skicklig näverslöjdare med erfarenhet av flertalet kurser och utbildningar runt om i landet.

HUR FÅR JAG LEDIGT FÖR UTBILDNING? VAD KOSTAR DET? VEM BETALAR?

Kurserna är att betrakta som fortbildning av landstingspersonal. Kulturmånden har i uppdrag av landstinget att anordna denna typ av utbildningar.

Efter samråd med din arbetsledare ber vi att du snarast skickar in intresseanmälan till landstingets kulturkansli.

Vi sammanställer sedan inkomna anmälningar, sätter samman grupper, bestämmer tidpunkt för respektive utbildning och skickar därefter ett fullständigt kursprogram till dig.

Först därefter ansöker du om ledighet för utbildning på vanligt blankett (finns hos din arbetsledare).

Utgångspunkten är att din arbetsgivare betalar för utbildningen.

Kostnad per deltagare och dag är 500 kronor.

Kurser på kvällstid har, av naturliga skäl, kortare arbetspass men kostar mer på grund av övertidsersättning.

En kväll kostar därför också 500 kronor per deltagare. Till detta kommer materialkostnader.

Ytterligare information om priser finns i bifogad prislsta. Bildhuset skickar räkning till respektive förvaltning efter avslutad kurs.

PRISLISTA FÖR BILDHUSETS TJÄNSTER

LOKALHYROR

Dramarummet 200 kr/dag
Hela huset, exkl utrustning 500 kr/dag

KERAMIKUGNEN

Bildhusets personal ställer in
automatiken, den som hyr ugnen
plockar i och ur.....200 kr/bränning

RAMVERKSTADEN

Gratis för yrkesverksamma konstnärer
men de måste själva tillhandahålla
ramlist, glas och kartong. Om perso-
nal från Bildhuset assisterar
kostar det 200 kr/timma

STUDIEBESÖK

Max 8 personer i varje grupp 200 kr/timma

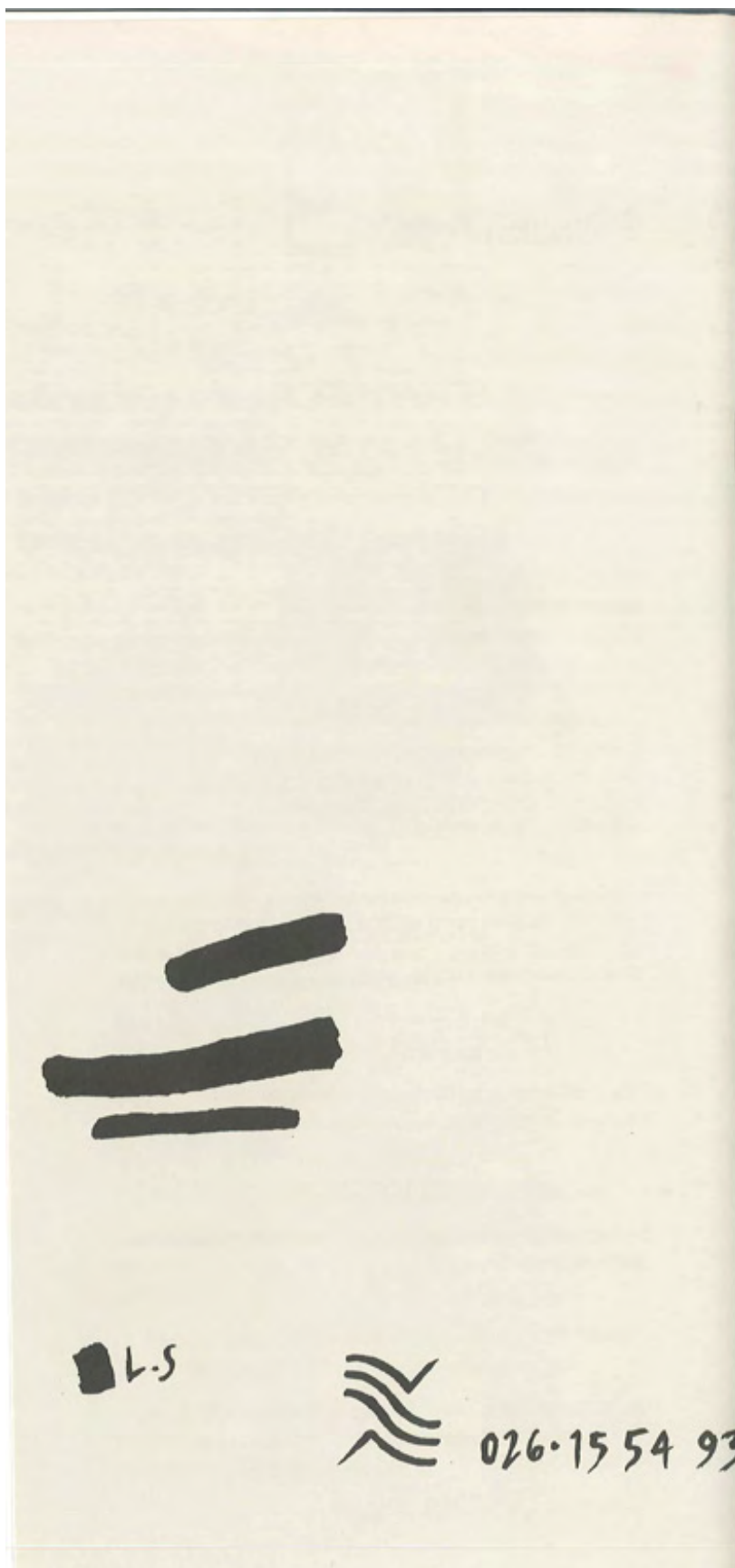
FÖRELÄSARARVODE

När personal från Bildhuset engage-
ras som föreläsare 400 kr/timma

KURSER

500 kr/deltagare och dag, kostnader för materi-
al tillkommer

Vill du veta mer? Hör av dig till Bildhuset, så kom-
mer vi till din arbetsplats och berättar.
Tel 026-15 54 93 eller 15 54 94.

Illustrationer och layout Lena Sjöberg 1992

Arkivmaterial, Bildhuset Lilla Källbäck

1. Rapport om verksamheten vid Bildhuset Lilla Källbäck 1987-1993. (dec 2014)
2. 1985. Rapport om projekt med musikterapi vid Sandvikens sjukhus: Förarbete inför satsningen på Bildhuset vad gäller värdet av uttryckande terapiformer i vården.
3. 1987 09 15. Seminarium om Konst & Terapi. Uppstart inför satsningen på Bildhuset.
4. 1987 10 02-03 Uttryckande terapiformer. Konferens på vårdskolan i Gävle.
5. PM Landstingets Kulturnämnd ang. försöksverksamhet med "Bildens Hus". Dnr XL8706-1117. (1987 06 08.)
6. Överläggningar med intressenter inom konstområdet avseende koncept för Bildens Hus. (1987 08 19.)
7. Ansökan till Allmänna arvsfonden avseende projektbidrag till Bildens Hus (1987 10 14.)
8. Projektbeskrivning för bildhusföreståndare, väv- och bildverksamhet. (1988 04 14)
9. Rapport om Bildhusets första verksamhetsår i samband med skifte av projektledare. (1988 05 18).
10. Ordboken, dikter av Annie Ahl, utgiven av Bildhusets förlag, 1988
11. Landstingsförbundets skrift "Kultur är vård – exempel och idéer om kultur i vårdutbildningarna" 1989
12. Bildhusets verksamhetsberättelser åren 1988 – 1993.
13. Anteckningar från personalmöten på Bildhuset.
14. Rapport om Slöjdhushets verksamhet 1991.
15. Presentation (in english) av Bildhusets verksamhet i samband med FN:s symposium "Arts in Hospital" i Toulon, Frankrike år 1992.
16. Utvärdering av försöksverksamhet med kulturkunskap vid Gävle vårdskola 1987/88.
17. Kursplan för och utvärdering av för kursen "Kultur i vården – uttryckande terapiformer". Vårdhögskolan i Gävle 1988.
18. Utställningsverksamheten vid Bildhuset.
19. Utställningar i Bildhusets eget galleri.
20. Ang. Bildhusets konstskola för utvecklingsstörda.
21. "Den annorlunda bilderboken" – samarbete mellan Landstingets kulturförvaltning / Bollnäs sjukhus. 1998. Dokumentation av bildterapeutiskt arbete vid sjukhuset.
22. Vykort från Bildhusets verksamhet.
23. Bildhusets skapardagar för sommarlovslediga barn 1991 och 1992
24. Konferensen Bild och Psykologi nov. 1992
25. Bildterapi för flyktingar. 1988
26. Kurser i bildterapi på Bildhuset
27. Program för kursdagar i linoleumsnitt nov. 1988

28. Öppet Hus på Bildhuset
29. Bildhusets utbildningskataloger 1990 – 1992
30. Kulturskola för vuxna. Fortsättning av Bildhusets verksamhet efter flytt till Gävle Slott. 1993 – 1994.
31. Bildskola för barn. Fortsättning av Bildhusets verksamhet efter flytt till Gävle Slott 1995
32. Tidningsartiklar:
- Sept. 1986, (landstingets personaltidning X-trakten) konferens om uttryckande terapiformer. Bildhustanken testas och förankras.
 - 1987, (X-trakten 1/87 och 6/87). Bildhuset planeras.
 - 1987, (X-trakten 8/87). Förvaltningsutskottet ger klartecken till Bildhuset.
 - 1987 09 17 (Arbetsbladet). Gävle får ett Bildens hus.
 - 1987 10 06 (Arbetsbladet). Bilden berikar vården på Lilla Källbäck.
 - 1987 10 08 (Gefle Dagblad). ...bildhus för patienter.
 - 1987 11 27 (Arbetsbladet). Här vårdas med bildkonst.'
 - 1988 04 22 (Hudiksvalls tidning). En kick för konstnärligt skapande.
 - 1988 11 17 (Gefle Dagblad). Mötesplats Bildhuset.
 - 1988 11 18 (Hälsinge Kuriren). Här har skapats i dagarna tre.
 - 1989 03 01 (Arbetsbladet). Du kan måla bort din ångest.
 - Maj 1989 (X-trakten) Rakufest på Södertull.
 - Juni 1989 (X-trakten 4-5/89) Ny färgvärld.
 - 1990 12 19 (Gefle Dagblad) En fantasivärld där Lars handikapp är en tillgång.
 - 1991 06 14 (Arbetsbladet) Barnens skapande på Bildhuset i fara.
 - 1993 03 26 (Arbetsbladet) Bildterapiens pionjär visar egna bilder
 - 1993 03 27 (Gefle Dagblad) Bildhuset ned - Konst Gävleborg upp.
 - 1993 11 27 (Gefle Dagblad) Bildhuset ett minne blott.